

December 2002 zevende jaargang nummer 3
Dit informatiebulletin is een periodieke
uitgave van de
Historische Vereniging Winsum-Obergum.

In dit bulletin worden artikelen en berichten
opgenomen met betrekking tot het werkteerein en de
activiteiten van de vereniging, de ingestelde
werkgroepen, individuele leden of derden. Een
ieder, al dan niet lid van de vereniging, kan ideeën,
suggesties en materiaal aanleveren op onderstaand
redactieadres. De redactie zal beoordelen of het
aangeboden materiaal voor plaatsing in
aanmerking komt.

Dit bulletin zal drie keer per jaar verschijnen en
wordt gratis aan de leden van de vereniging
verstrekt. Voor niet-leden is het bulletin, tegen
betaling van -5,- per exemplaar,
verkrijgbaar bij:
P. Noord Kloosterstraat 8 9951 CE Winsum

Redactie:

E. C. Bakker-Woortman A. J. M. v.d. Drift
J. A. Groothof J. Huitsing
P. Noord J. Stevens
C. A. Tersteeg B. v.d. Dussen
Redactieadres: Hoofdstraat W. 19
9951 AA Winsum, telefoon: 0595 - 44 16 71
www.winshem.nl
email: info@winshem.nl

Voorzitter

Drs. J. Tersteeg
Westerstraat 31, 9951 EM Winsum,
telefoon: 0595 - 44 24 56

Secretaris

Drs. A. J. Rinzema
Hoofdstraat-W 48 9951 AC Winsum
telefoon: 0595-44 45 93

Penningmeester

W. Lemstra-Wieringa
Wierdaweg 13, 9951 ER Winsum,
telefoon : 0595 - 44 32 03

Algemeen Adjunct

J. Venhuizen
Schepperijlaan 56, 9951 BL Winsum,
telefoon: 0595 - 44 15 74.

Leden

B. Raangs
Havenstraat 4, 9951 AE Winsum
C. de Ranitz
Bellingeweer 10, 9951 AM Winsum
C.A. Tersteeg
Fresialaan 30, 9951 GM Winsum
J. Veltman
Schoolstraat 12, 9951 EL Winsum

Kosten lidmaatschap: -14,- per jaar
Bankrelatie : ABN-AMRO Winsum;
Rekening nr. 61 23 36 174
Postbankrekening nr. ABN-AMRO 803935

ISSN 1386-1530

Druk: NLTO

Voorwoord

Met Winshems zevende jaargang nummer drie zetten we een punt achter een bewogen jaar, met de nodige vertraging bij de productie van ons tijdschrift. Maar, daar waar de persen tijdelijk staakten, werkte de redactie met dubbele energie aan de opbouw van een fraaie website. Kent u 'm al ... www.winshem.nl ...? Een digitaal bezoekje waard!

En wat heeft dit eindejaarsnummer u zoal te bieden? Om te beginnen deel twee van de ongepubliceerde aantekeningen, bijeengebracht in 1921 door Meekhoff Doornbosch over het leven en de jeugdige zielenroerselen van onze 18e eeuwse dichteres en borgvrouwe van het verloren Huis tot Bellingeweer. Clara was haar naam en getuige de dichtregels van 'den theologischen student' Arnoldus Kulenkamp, was het in die dagen niet alleen Clara's ziel die zich roerde ...

Verder trekt weer een bonte stoet voorbij, met schoolarts in naoorlogs Winsum, dokter Molanus, provinciaal archeoloog en gastspreker Henny Groenendijk, professor Hofstede de Groot - die in zwaar weer belandt door zijn rede uit 1860 ter gelegenheid van de opening van de nieuw gebouwde openbare lagere school aan de Bellingeweer - en met Jonas Oeser die van zich doet spreken als hij anno 1870 wordt opgenomen in de schoot der christelijke kerk.

Maar eerst een klein raadseltje ... daar gaat ie dan: nummer 1. E. Wierda, nummer 2. Fa. Nienhuis & Timmer, nummer 3. Mr. C. de Ranitz, nummer 4. J. Timmer Jr., nummer 5. Mr. S.M.S. de Ranitz en nummer 6. Fa. Wed. N.I. de Vries. Ra-ra, wat brengt deze lieden samen? U vindt het antwoord op pagina 17

Dan hebben we nog het verhaal van groei, bloei en teloorgang van de Stoomzuivelfabriek en voor wie eens wat anders wil met de kerst: een heus recept van Zoepenbrij. Weliswaar ontleend aan de Welkokende Vriesche Keukenmeid, maar dat op zich is weer naar oud Gronings gebruik, getuige de zegswijze: 'in andermands wierde is het goed klei graven ...'

Tot slot muziekgezelschap De Bazuin in historisch perspectief en voorzien van prachtige oude foto's door redactielid Joh. Huitsing. Daarmee besluiten we op passende wijze dit Winsums allerlei, want 'Kerstmis in Winsum' en 'De Bazuin' horen bij elkaar. Waar vind je dat nog? Wakker worden met kerstzang en ingehouden hoorgeschal van een groepje Bazuingenoten, verzameld onder het schaarse licht van een eigentijdse straatlantaarn. Nog even terug onder de warme wol, terwijl het groepje verder gaat ...

De redactie

Inhoud

Joodse perikelen in Winsum rond 1870	2
Aantekeningen over Clara Feijoena van Sytzema	4
De zuivelfabriek van Winsum 1892-1975	8
In gesprek met dokter Molanus, schoolarts te Winsum	10
Christelijke Muziekvereniging De Bazuin	12
Doudestieds	16
Telefoongids van 1915	17
Verlag jaarvergadering 11 april 2002	18
Dikdakken	21

Joodse perikelen in Winsum rond 1870

De komst van de joodse begraafplaats in 1866 en de bouw van de synagoge in 1879 waren voor de kleine joodse gemeenschap van Winsum, met plaatselijk ongeveer vijftig leden, van grote betekenis. Hierover is al het nodige geschreven. De perikelen die in die jaren de nodige stof hebben doen opwaaien zijn echter nauwelijks bekend. In het eerste geval gaat het over het godsdienstonderwijs op de openbare school. In het tweede geval over een joodse man, die in de 'schoot der christelijke kerk wordt opgenomen' en over zijn vader, die hem mogelijk is voorgegaan.

Jonas Oeser

Anita Hekman

Schoolopziener neemt ontslag

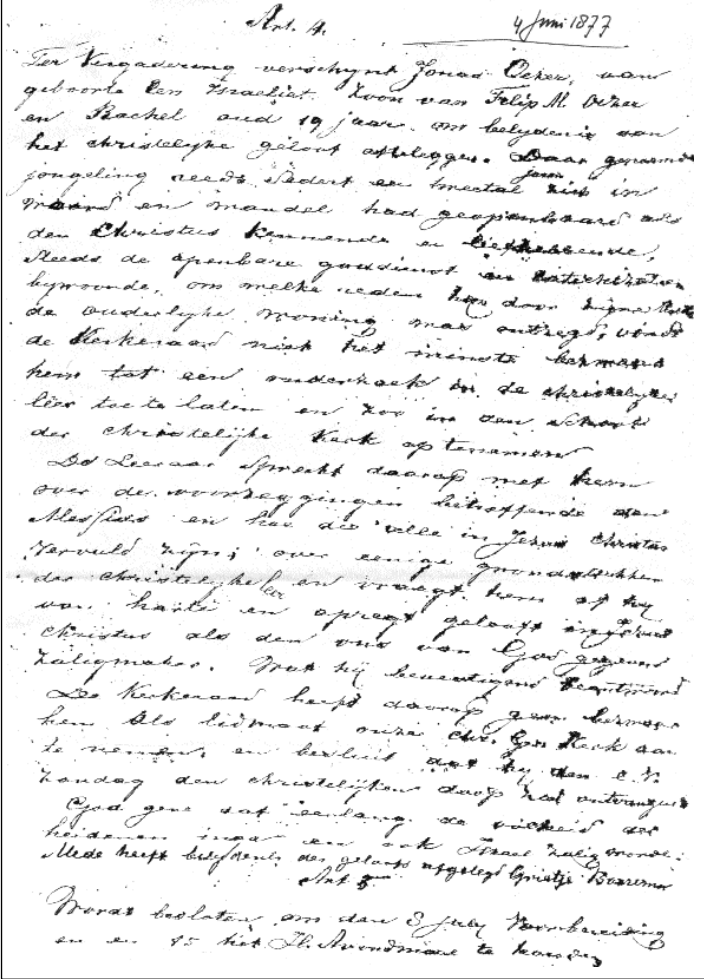
In het vorig artikel kwam naar voren, dat de joodse kinderen in de 19e eeuw aangewezen waren op de twee openbare scholen, in Winsum en in Obergum, en dat deze scholen van oorsprong Nederlands Hervormde scholen waren. De wet van 1857, achteraf gezien medebasis voor de schoolstrijd, bepaalde dat op deze scholen geen godsdienstonderwijs zou worden gegeven. Wel moesten de leerlingen opgevoed worden in 'christelijke deugden'.

Bij de opening op 13 oktober 1860 van de nieuw gebouwde openbare (lagere) school in Winsum aan de Bellingeweer hield de schoolopzichter professor Hofstede de Groot een rede, waarin hij de pas ingevoerde schoolwet van 1857 dubbelzinnig noemde¹. "Enerzijds werd de opleiding tot christelijke deugden in de wet geëist en anderzijds mochten joodse kinderen niet in hun godsdienstige overtuiging worden gekwetst; deze beide eisen sloten elkaar uit". Hij riep de onderwijzers op: "Ontziet de Joodse kinderen, maar niet zozeer, dat Gij zoudt vergeten uwe Christelijke leerstellingen te voorzien van het allernoodigste. Geeft onderricht in de Bijbelse geschiedenissen; verhaalt bij de hoge feesten van Jezus' geboorte, opstanding, hemelvaart, kerkstichting, laat hen opstellen daarover maken, liederen daarover zingen".

Deze rede trok sterk de aandacht en er verscheen een artikel in het Algemeen Handelsblad van 30 maart 1860. De mening van professor Hofstede de Groot werd zowel van rabbijnale zijde als van overheidswege niet gewaardeerd. De opperrabijnen van Drenthe, Den Haag en Nijmegen wendden zich tot de Minister van Erediensten Van Heemstra. Deze gaf "in de meest krachtige en ernstige bewoordingen het ongenoegen der regering te

kennen". Deze inmiddels landelijke kwestie, ook een aantal liberale bladen namen stelling tegen Hofstede de Groot, eindigde anderhalf jaar later, toen professor Hofstede de Groot na een onderhoud met de Minister op 28 november 1861 als schoolopziener ontslag nam.

Overigens hadden in de 19e eeuw niet alleen joden moeite met het karakter van het openbare onderwijs. Ook de Christelijke Gereformeerden, die zich in 1834 van de Hervormden afscheidden, kregen in toenemende mate moeite met het karakter van het openbaar onderwijs. Zij vonden het onderwijs

Verslag vergadering Kerkenraad Gereformeerde Kerk Winsum-Obergum van 4 juni 1877

niet christelijk genoeg en stichtten in 1866 in Winsum een zondagsschool. In 1876 stichtten zij vervolgens hun eigen 'bijzondere school der christelijke gereformeerde gemeente', teneinde de jeugd in Gods Woord te onderwijzen.

Jonas Oeser wordt Gereformeerd

Tot nog toe waren er enkele gevallen bekend van overgang van het joodse naar christelijke geloof en gemengde huwelijk in Noordwest Groningen. De historicus C.A. van der Berg² noemt onder meer Jacob Salomons van Zanten, slager in Baflo, die in 1825 trouwde met Martje Roelofs Klooster uit Zuidwolde. Zijn ouders vonden dit strijdig met de Wet van Mozes en hadden driemaal notarieel geweigerd toestemming te verlenen. Een ander geval is Michaël Mozes Bonda uit Wehe, die met vrouw en kind in 1840 Nederlands Hervormd werd en later met de afscheiding meeging naar de Gereformeerde Kerk.

Jonas Oeser (1856-1929), waarover we nu spreken, was een zoon van Filip Oeser (1816-1859) en de uit Eenrum afkomstige Rachel Boomstra (1819-1893), beiden van joodse afkomst. Jonas werd met zijn zusjes Frouwke en Rachel door moeder Rachel, die vroeg weduwe werd, opgevoed. Van Henk Gerritsma, die met anderen de 150-jarige geschiedenis van de Gereformeerde kerk³ beschreef, kreeg ik een kopie van het verslag van de kerkenraad van 4 juni 1877. Daaruit blijkt, dat ook Jonas Oeser het joodse geloof opgaf en een gemengd huwelijk sloot. De tekst luidt als volgt:

Ter vergadering verschijnt Jonas Oeser, van geboorte een Israeliet, zoon van Filip M. Oeser en Rachel, oud 19 jaar, om belijdenis aan het christelijk geloof af te leggen. Daar

genoemde jongeling reeds sedert een tweetal jaren zich in woord en wandel had geopenbaard als den Christus kennende en liefhebbende, steeds de openbare godsdienst en activiteiten bijwoonde, om welke reden hem door zijn moeder de ouderlijke woning was ontzegd, vindt de Kerkenraad niet het minste bezwaar hem tot een onderzoek in de christelijke leer toe te laten en zoo in een schoot der christelijke kerk op te nemen.

De leraar spreekt daarop met hem over voorzeggingen betreffende den Messias en hoe die alle in Jezus Christus vervuld zijn; over eenige grondstukken der christelijke leer en vraagt hem of hij van harte en oprecht geloof in Jezus Christus als den van God gegeven Zaligmaker. Wat hij bevestigend beantwoordt.

De Kerkenraad heeft daarop geen bezwaar hem als lidmaat onze Chr.Ger. Kerk aan te nemen en besluit dat hij den e.v. zondag een christelijke doop zal ontvangen.

Jonas Oeser is in 1877 uit Winsum vertrokken naar Leens. Na een jaar in Kloosterburen te hebben gewoond, vestigde hij zich in Ulrum. Hij trouwde op 12 februari 1881 in Ulrum met Antina Hekman. Van Frank Duine, een kleinzoon van Jonas Oeser en Antina Hekman, wonend in Heide-Kalmthout, België, kreeg ik een paar foto's, die bij dit artikel zullen worden geplaatst.

Was Philip Oeser ook al gereformeerd? Het boekje 'Gereformeerde kerk van Winsum-Obergum' nog eens doorbladerend, viel me de naam op van Philip Oeser, de vader van Jonas Oeser. Hij wordt genoemd als een van de veertig nieuwe gemeenteleden, die zich tussen het stichtingsjaar 1843 en 1849 aangesloten hebben bij 'de Afscheidenen'⁴. Bij de volkstelling, alsook in de Burgerlijke Stand, wordt hij omschreven als Philip Oezer (1816), inlands kramer. Zou Philip zijn zoon Jonas zijn voorgegaan in de geloofsovergang? En zou dat de reden zijn, dat zijn moeder Rachel Oeser-Boomstra in 1893 alleen met haar meisjesnaam op de grafsteen⁵ staat vermeld? Uit het stoffige boek 'Volkstelling van 1 januari 1850' bleek echter dat zowel bij Rachel Boomstra als bij Philip Oeser als geloof 'Nederlands Israëlitisch' staat vermeld.

Het raadsel van het achterwege laten van de naam van Philip Oeser op de grafsteen is niet opgelost. Toch kan er bij de vermelding, dat hij een van de veertig nieuwe 'Afscheidenen' was, een vraagteken worden gesteld.

n Jan Regtien

1. D.S.van Zuiden, *Organisatie en Geschiedenis van het Israëlitisch kerkgenootschap tot ca. 1870, school- en armwezen*, in *Studia Rosenthaliana*, nummer 1, januari 1971, pagina 206
2. C.A. van der Berg, *De Joodse Gemeenschappen in Noordwest Groningen enz.*, pagina 26 en 27.
3. H.B. Gerritsma m.m.v. L. de Graaff en D. de Vries, *Gereformeerde kerk van Winsum-Obergum*, 1993,
4. *idem*, pagina 22
5. C.A. van der Berg, *idem*, pagina 84, grafsteen 14

Ongepubliceerde aantekeningen over het leven en de dichtbundel 'Bellingeweerder Uitspanningen' van Clara Feijoena van Sytzama

Deel 2

De werkgroep 'Winsumer schrijfsters en schrijvers' werkt momenteel aan een uitgave van een bloemlezing van gedichten en recepten van Clara Feijoena van Sytzama (1729-1807), die een groot deel van haar jeugd, van 1732 tot 1750, doorbracht op de Tammingaborg te Bellingeweer. Daar ontstond haar eerste dichtbundel, "Bellingeweerder Uitspanningen behelzende eenige Geestelijke- en Mengelstoffen in Rym", die op initiatief van haar enthousiaste en trotse vader, Pyrrhus Wilhelmus (Pier Willem) van Sytzama (1688-1759), in 1746 te Groningen werd gedrukt door Jurjen Spandaw. In de Provinciale Bibliotheek te Leeuwarden bevindt zich in de collectie van de bekende Bafloër Pieter Hendrik Meekhoff Doornbosch (1870-1931), bij velen nog bekend als 'Pietmeneer', een schrijfje met aantekeningen over het leven van de jonge dichteres te Bellingeweer en haar eerste pennenvrucht. In het vorige nummer van 'Winshem' werd het eerste deel van deze aantekeningen uitgegeven. Hier volgt het tweede, en laatste deel.

Infobulletin Winshem

Naar mijne bescheidene meening werd zij het aardigst toegezongen door den theologischen student, Arnold Kulenkamp, van Duitsche afkomst.¹ Arnoldus Kulenkamp, predikant te St. Hippolytushoef, beroepen 1755 te Alkmaar, bevestigd 1 Februari 1756 en overleden aldaar den 10 October 1764. Hij was geboren te Zelle in Hannover, student te Groningen, 4 September 1743, Leiden 16 September 1748 en in Utrecht, dat hij in Juli 1750 verliet. Zijn vriendenalbum, bewaard in het museum te Alkmaar, bevat een gedicht van Cl.F.v. Sijtzama, gedateerd 6 Juli 1747 en de Evangelische gezangen, no 44 en 154 zijn ook van hare hand.² Hij begint met te zeggen, dat zijne lier de zwakke klank geheel verloren had, echter Clara geeft hem de verloren krachten weder en de goedheid van haar, die hij kent, zal niet ten achteren blijven om deze hulde in ontvangst te nemen. Vervolgens ontlokt zijne lier klanken over de gave der poëzie, die in Clara's "keuscher Brust" zijn komen opwellen en wanneer Gods geest het hart in beroering brengt, dan zingt de dichter engelentonen. Wij kunnen niet nalaten dit gedicht, aan ons jeugdig dichteresje gewijd, geheel over te nemen:

[10] "Ich schwer es, meine Leijer hat
Den schwachen Klang nun ganz verlohren,
Und ich soll reimen? was vor Rath?
Wie wird dan nun ein Vers gebohren?
Die Feder liegt schon lange still,
Der Geist der sich nicht regen will,
Hat seine Poesie vergessen;
Und da ein andrer fliegend schreibt,
Und seinen Schwung zum Wolken treibt,
So musz ich kriechend Wordt und Reim und Silben

messen.

Drum siegt Besturtzung Furcht und Scham,
Ich lege Muth und Feder nieder:
Jedoch von Sijtzama deijn Nahm
Bringt die verlohne Kräfte wieder.
Ich kenne deijne Gütigkeit,
Du bist hochadeliche bereit
Auch schwache Wünsche zu empfangen,
Und darum wird dis schlechte Blat
Das weder Geist noch Ansehn hat,
Erwünschten Glantz und Krafft von deiner Huld
erlangen.

[11] Deijn edler und erhabner Geist
Will sich ein ewig Denckmahl stifften,
Deijn Witz der vieles hoffen heist
Gibt uns das erste deijner Schriften,
In welchen seltne Lieblichkeit
Der Poesie die Hände beut,
Und uns die Luft zum Lesen mehret.
Gewisz! hier ist ein süsser Zwang,
Hier fallen keine Stunden lang,
Hier sieht man alles was ein weiser Dichter ehret.

Prahlt alte Griechen nicht so sehr
Mit eurer Sappho die verschwunden,
Seht ob sich nicht noch etwas mehr
In unsrer Dichterin gefunden?
Seht ob auch die verbottn Lust
Je in Feijoenens keuscher Brust

Den Trieb zur Poesie gebohren:
 Nein! Sie hat Zions Heijligthum
 Und ihres grossen Schöpfers Ruhm
 O lobenswürdigr Trieb! zum Vorwurff auserkohren.

Wo Gottes Geist das Hertze rührt,
 Da singt der Dichter Engelthöne;
 Wo Frömmigkeit die Feder führt,
 Da schreibt sie heijlig, rein und schöne.
 Sucht eitle Dichter den Parnas
 Apoll und Musen und so was,
 Damit ihr trockne Reime schmücket.
 Was hilft der Wörter leerer Klang,
 Hört Clarens lieblichen Gesang
 Der, da er nutzt, erfreut, der Ohr und Hertz entzücket.

[12] Bald lehrt sie wie das Heijl der Welt
 Zu uns ist in das Fleisch gekommen,
 Und vor das seel'ge Sternen Zelt,
 Dis Jammerthal hat eingenommen,
 Wie Christus für der Seinen Schuld
 Mit unbeschreiblicher Gedult
 Die Last von Gottes Zorn getragen,
 Wie der, der keine Sünde kant',
 Verspottet und verhöhnt und an das Creutz geschla-
 gen.

Bald wie des Grabes schwarzer Band
 Ihn nur auf kurtze Zeit gebunden;
 Bald wie er siegreich auferstand,
 Und Höll und Teufel überwunden.
 Doch halt ich schweige gerne still,
 Wer diese Lieder rühmen will,
 Der musz mit Clarens Feder prahlen,
 Sonst wird die Müh' vergebens seijn,
 Sonst macht er ihren Ruhm zu klein

Und wirdt der Sonnen Glantz mit schwarzen Kohlen
 mahlen.

[13] Zoltt bis die frühe Morgenzeit,
 Was lässt der reife Mittag hoffen?
 Der Weg zur Unvergänglichkeit
 Die Thür zur Ehre steht schon offen.
 Gelehrte Dame gehe fort,
 Man flechtet dir an diesen Ort
 Schon tausend wohlverdiente Kronen;
 Selbst Neid und Hasz und Misgunst spricht:
 Auf Dichter! auf! und säumet nicht;
 Hier müsst ihr Kunst und Fleis mit ewgen Versen loh-
 nen.

O! hätt ich Günthers³ Geist und Hand!
 Nichts sollte Deinem Lobe fehlen,
 Ich macht' es überall bekend,
 Und wollt es aller Welt erzehlen.
 Ich rühmte erstlich und mit Recht
 Deijn alt und Adelich Geschlecht,
 Dann, den Verstand beij frühen Jahren,
 Die muntre Jugend sollte schön
 Beij Deiner strengen Tugend stehn,
 Und sich mit Frömmigkeit in meinen Liedern paaren.

[14] Nun rühm ich nicht. Ich wünsche mir
 (Was hilffts ich muss es nur gestehen.)
 Dasz, so ich lebe, ich von Dir
 Noch viele Schrifften möge sehen.
 Dir aber ruff ich dieses zu:
 Du müssest stets beglückt, in Ruh,

Vaters
 Zum Trost des theuren Hauses } leben ;
 Stammes

Bis einst in Dir die Nachwelt sieht,
 Das Tugend nichts als Tugend zieht,

Und edle Bäume nichts als edle
 Früchte geben.

Bij al den lof, die hij Clara brengt, is dit
 gedicht beter en vloeiender als de gedichten
 van Clara zelven.

Behalve de bovengenoemde personen
 brachten haar in dichtmaat hulde: H.
 Columba, predikant te Wirdum in
 Friesland; G.J. Basse; J.B. Asendorp geb.
 Tegneus, H. Jansga, A.C. Driessen, geb
 Alber-
 thoma; Frederika Alida Tegneus te
 Bellingeweer; F.A. Widder, theol. en
 filosofisch student, geb. te Manheim;
 Petrus Lollema; Joannes Lucasz. Fockens,
 philol. en filosofisch student te Groningen
 ; Josua van Iperen, filosofisch student te
 Groningen; Benjamin Taats, theologisch
 student; de bekend Ger. Nic. Heerckens,
 Groninganus;⁴

Het begin van het lofdicht van Arnold
 Kulenkamp dat voorafgaat aan Clara's
 Bellingeweerder Uitspanningen

O D E
 AUS DES HOCHWÜRDIGEN
 S A X I E N
CLARA FEYOENA
 VON SYTZAMA.

Als SIE die erste Probe IHRER Niederdeutschen Ge-
 dichte der Presse übergab.

JUVENALIS.

*Si natura negat, facit indignatio versum
 Qualemcumque potest.*

Ich schwer es, meine Lezer hat
 Den schwachen Klang nun ganz verlohren,
 Und ich soll reimen? was vor Rath?
 Wie wird dan nun ein Vers gebohren?
 Die Feder liegt schon lange still,
 Der Geist der sich nicht regen will!

Hat seine Poesie vergessen;
 Und da ein andrer fliegend schwebt/
 und seinen Schwung zum Wolken treibt /
 So muß ich kriechend Wort und Reim und Sylben messen.

Drum siezt Besürzung Furcht und Scham /
 Ich setz Muth und Feder nieder:
 Jedoch von SYTZAMA DEIN Nahm
 Erheit die verlohrene Kräfte wieder.
 Ich kenne DEINE Gürtigkeit /
 Du bist HOCHADICHE bereit
 Auch schwache Wünsche zu empfangen /
 und darum wird die schlechte Blat
 Das weder Geist noch Ansehn hat /
 Einwilligen Glanz und Kraft von DEINER Huld erlangen.

DEIN edler und erhabner Geist
 Will sich ein ewig Denkmahl stiften /
 DEIN Was der vieles hoffen heist
 Gibt uns das erste DEINER Schrifften /
 In welchen selbne Lieblichkeit
 Der Poesie die Hände heutz /
 Und uns die Lust zum lesen mehret.
 Beweiß! hier ist ein huler Zwang /
 Hier fallen keine Stunden lang /
 Hier sieht man alles was ein weiser Dichter ehret.

Prahlt alle Griechen nicht so sehr
 Mit ihrer Sappho die verschunden;

Eszt

Michael M.Z. Beckeringh, Theol. student; T. Blankstein, [15] predikant te Winsum; en haar broeder Pico Galenus van Sijtzama filosofisch student en een paar anonieme: Sophiae, student; J.C. en J.P.D. ; enkele zijn in het Latijn gedicht.

Eindelijk zijn wij genaderd aan de gedichten van Clara zelf, die nog geen 100 bladzijden beslaan en het kleinste deel van het geheele boek uitmaken. Deze gedichten getuigen van een innig geloof, waarin zij in de eerste plaats de geheele lijdensgeschiedenis van Christus bezingt vanaf zijn geboorte tot zijn hemelvaart, haar Heer en Heiland, dien zij boven alles lief had. Bezingt zij een enkele maal het dagelijksche leven of de tijdstippen van den dag en de dagen der week, toch hebben zij allen eene geestelijke strekking. Zoo dichtte zij een vers in 1741 "Schouwinge in 't herte ter gelegenheid van het schouwen der wegen te Bellingeweer, enz/ door haar vader als erschepper van de Winsumer schepperij, waarin geen woord over de wegen, maar wel over de godsdienst. In een volgend gedicht: "Op het weiden der schapen", is de geestelijke opvatting weer het hoofddoel en aan het slot geeft zij weer voor de zooveelste maal aan haar hart lucht:

"Leid mij, Jezus! ook zo veilig,
Weest met mij ook eeuwiglijk,
Maakt mij met uw Geest steeds rijk,
Weest mijn Herder, maakt mij heilig,
Pleit mij bij uw Vader vrij,
Weest in eeuwigheid met mij."

Ook dichtte zij nog op de Sterfte onder het rundvee in 1745.

[16] Op hare "geestelijke stoffen" volgen hare "mengelstoffen", die meestal betrekking hebben op haar naaste familieleden, die door een of ander feit aanleiding gaven deze in dichtmaat te bezingen. Zij opent de rij met een gedicht op de geboorte van Carolina, prinses van Oranje, geb. te Leeuwarden den 28 Februari 1743, vervolgens op haar neef Johan Hermen van Hemert, heer te Krijtenberg bij Wijhe, waar zij den 25 Januari 1742 vertoefde en op den dood van een anderen neef, Philip Antoni van Hemert, lieutenant in 't eerste Bataillon van het lijfregiment van den Prins van Oranje en Nassau, die, den 11 Mei 1745, door een vijandelijke kanonskogel in den bloei zijns levens sneuvelde in den aanval van het Geallieerde leger te Fontenoij bij Doornik op de Franschen, gedurende het beleg der stad. Zij troost den vader, broeders en zuster over dit zoo smartelijk verlies in haar slotzang:

"t Is waar 't verlies valt bang, en ja wie zou niet treuren?
Daar God zoo'n dierbaar pand komt van uw herte scheuren,
Maar ey bedwing u ook, Hij ligt nu zagtkens neer
Tot aan den jongsten dag. God wil u lange jaren
Voor zulk een treur-geval in zijne gunst bewaren,
Daar deez' uw lieve Zoon rust op het bed van eer."

Op Nieuwjaarsdag 1743 wijdde zij een "zegen-wensch" aan haar vader Pijrrhus Wilhelmus van Sijtzama, heer van Bellingeweer, tot Bellingeweer, Winsum, Obergum, Saexumhuisen, Luttesesaexum, Maarslag, half Mensingeweer en Cloosterbuiren, cum annexis Jonker en Hovelinck, Erschapper van Winsumer schepperij, Lieutenant-Collonel ten dienste van den Staat, etc. etc. In al die dorpen bezat hij [17]

BELLINGEWEER DER
UITSPANNINGEN,
BEHELZENDE EENIGE
GEESTELYKE
EN
MENGEL-STOFFEN,
IN RY M,
DOOR
CLARA FEYOENA VAN SYTZAMA,
BENEVENS
EEN VOORREDE EN AANHANGSEL,
BETREFFENDE HET DOORLUG-
TIGSTE HUIS VAN
ORANGE EN NASSAU ETC.

TE GRONINGEN,
By JURJEN SPANDAW, Drukker en Boekverko-
per in de Swane-straat, in de Nieuwe Atlas. 1746.

Het titelblad van de Bellingeweerder Uitspanningen

heerlijke rechten; op haar oom, Jan Andries van Sijtzama, kapitein in 't Friesch regiment te voet van den kolonel Grave van Schaumburg Lippe ter gelegenheid, dat hij van een zware krankte was hersteld, in 't garnizoen te Venlo in de maand November 1741; op haar oom Jan Andries van Sijtzama, majoor van het Friesch regiment te voet van den Generaal Lieutenant Grave van Schaumburg Lippe voor (bij desselfs uit Engeland terugkomst in 1744 met de Staten troepen) eenige medegebrachte presenten en in 't voorjaar 1745 ontvangen; die zij o.a. in een paar coupletten toezingt op 8 Maart 1745:

"En oom! indien gij nu in deze troeb'le tijden
Ook moest ten strijde gaan, gaat dan in 's Heeren
naam,
Hij wil u met zijn heil bezoeken en verblijden,
En brengen ons ook eens in vreugde weer te zaam.

Uw lichaam en uw ziel zij beiden ongeschonden,
Moet gij in 't oorlogs vuur volbrengen ampt en pligt,
In 's levens bundelken zij dan uw ziel gebonden,
De Vorst van 't Hemels heir ga voor uw aangezigt."

Op haar oom Fecco Dominicus van Sijtzama, Lieutenant-collonel van het regiment van den Brigadier, G.O. van Burmania, bij deszelfs vertrek uit Vriesland naar het leger in Brabant in het voorjaar 1745; op haar neef, Watse Andries van Sijtzama, kapitein over een Compagnie te voet in het eerste bataillon van het lijf-regiment van den prins van Oranje-Nassau bij de marsch uit Leeuwarden naar [18] het leger in Brabant in 't voorjaar 1745; op den verjaardag, 27 Juli 1744, van haar neef, Maurits Pico Diderik van Sijtzama, 13 jaren oud zijnde; op den verjaardag, 5 September 1744, van haar nicht, Johanna Geertruida Juliana van Sijtzama, 12 jaren oud zijnde; op den

verjaardag, den 1 September 1745, van haar broeder, Pico Galenus van Sijtzama, lid der Balijs van de Deutsche Orde te Utrecht, 18 jaren oud zijnde; op den verjaardag, 19 September 1744, van haar (half)broeder Frans Onno van Sijtzama, lid der Balijs van de Deutsche Orde te Utrecht, 10 jaren oud zijnde; op haar eigen 15den verjaardag, 5 April 1744; op de “Stigtelijke mengel-dichten” van Mej. Magdalena Pollius, geb. Reen, een vriendin van haar²; op den verjaardag, 25 December 1743, van A. Alberthoma, predikant te Groningen; op het huwelijk van juffrouw J.B. Tegneus, wed. Doting met H. Asendorp, predikant te St. Jansga, 23 Augustus 1744, haar vriendin, die zij raadt een lieve spruit te teelen; op Hero Idema, predikant te Oldenzijl, die

Portret van Clara Fejoena van Sijtzama op oudere leeftijd

zij den 2 Juli 1741, hoorde prediken; op Philippus Theodorus van Riemsdijk, predikant te Wijhe, toen zij 26 Januari 1742 op den Krijtenberg ver toefde; op Robert Alberthoma, student in de letteren, overleden 7 Januari 1744, aan wien zij het volgende grafschrift wijdde:

[19] “Hier onder rust in vree Robert Alberthoma,
Die onlangs droevig ging om zijnen broeder treuren,
Zo heeft het God behaagt deez’ scheur weer op te
scheuren,
Van zijn heer vader, nu is hij onz’ Petrus na;
Hun loop is reeds voleind, gestreden is hun strijd,
Nu rusten zij te zaam en liggen zagtkens neder,
Tot het bazuin geklank hen t’zaam zal brengen weder,
En gij, hun vader, dan met hun weer leeft verblijd.”

Clara Feijoena van Sijtzama was haar zwakke kracht bewust, dat men van een 16 jarig meisje kon verwachten en in haar slotzang geeft zij uiting aan haar bescheiden dichterlijk talent:

“Dus eindig ik mijn werk, ach! Dat het mogte wezen
Tot lof en eere van de Grootste Majesteit,
En gij, o lezer, die ’t verweerdigt om te lezen,
Neem dog gedult met mij in mijn eenvoudigheid.

Die op mijn reed’nen let, die zal wel kunnen merken
Dat mijne veder is geen Cherubijne⁶ schagt,
Of dat ik niet om hoog vlieg als op arents vlerken,
Dat ik verschoning van mijn zwakke pen verwagt.

Mijn werk vloeit uit geen brein van grote, wijze man-
nen,
’k Kweel slegs de digters na op eenen lagen toon:
Ach! wou des Heeren Geest mijn snaartuig stijver
spannen,
Daar ik mij ’t onderwind te zingen van Gods Zoon.

[20] Laat dan uw Geest gestaag op mij ook nederdalen,
En geef mij ’t nodige, verhoor mijn zugten, Heer!
Dat ook uw Geest mijn geest in ’t binnenste bestrale,
En dat die zelve Geest nooit van mij scheidt weer.”

Zoo zong en werd ons jeugdige dichteresje toegezongen door een schaar van vrienden en vooral studenten, die blijkens hunne verzen bijzonder met haar in hun schik waren. Zij was door geboorte, rang, stand en aardig uiterlijk in eene positie geplaatst, die veel vergaf van wat aan haar minder dan middelmatige verzen mocht ontbreken. De nazaat heeft haar als dichteres vergeten, dat zeer natuurlijk is, maar toch hebben haar “Bellengeweerde Uitspanningen” haar doen voortleven bij een zeer klein deel der nakomelingschap en daarom willen wij haar blijven eeren om haar eerlijke overtuiging en vooral bescheidenheid.

Baflo, 6 September 1921. P. H. Meeckhoff Doornbosch.

n Jacques Tersteeg

1. *De zinnen hierna, tot en met de zin met het nootnummer 2, met de historische gegevens over Arnold Kulenkamp zijn d.m.v. een verwijsteken ingevoegd. De ingevoegde tekst bevindt zich op een aan bl. 9 voorafgaand half schriftblaadje.*
2. *In linkermarge d.m.v. verwijsteken ingevoegd: ‘Zie Bruinvis, Nav., 1904, bl. 389-394’. De heer Bruinvis was toentertijd oud-archivaris van Alkmaar en gaf in jr. 54 van de Navorscher een beschrijving van het album amicorum van Arnold Kulenkamp, dat in dat jaar in bezit kwam van het museum.*
3. *In linkermarge d.m.v. verwijsteken ingevoegd: ‘Johann Christian Günther, Deutsche dichter. (1695-1723)’.*
4. *In linkermarge d.m.v. verwijsteken ingevoegd: ‘J.A. Worp, Gr. Volksalm., 1899, bl. 1.’.*

De zuivelfabriek van Winsum, 1892-1975

Ruim tachtig jaar lang heeft Winsum een zuivelfabriek binnen haar grenzen gehad. In de volksmond werd gesproken van 'de melkfabriek'.

Generaties lang is de zuivelfabriek voor Winsum en omgeving sfeerbepalend geweest en bron van werkgelegenheid. Miljoenen liters melk zijn er in de

zuivelfabriek verwerkt tot kaas, boter en

melkpoeder en, niet te vergeten, tot

karnemelksepap. Die pap werd er vóór de Tweede

Wereldoorlog in grote hoeveelheden gemaakt en

werd dagelijks kant en klaar en gloeiend heet,

regelrecht geleverd aan de klanten in de wijde

omgeving, tot in

de stad Groningen.

Opkomst en bloei

De zuivelfabriek stond op het terrein nabij de Hervormde kerk van Winsum en is van grote invloed geweest op het leven en werken in en rond Winsum. In 1892 gaf de afdeling Winsum van de Groninger Maatschappij van landbouw de aanzet tot de oprichting van een stoomzuivelfabriek. In het begin werd er op jaarbasis slechts 300.000 liter melk aangevoerd. Dat gebeurde toen met paard en wagen. Eén van de eerste melkrijders deed zijn werk met een hondenkar. Later was er ook een melkboot, waarmee de melk opgehaald werd van de boeren die aan het water woonden.

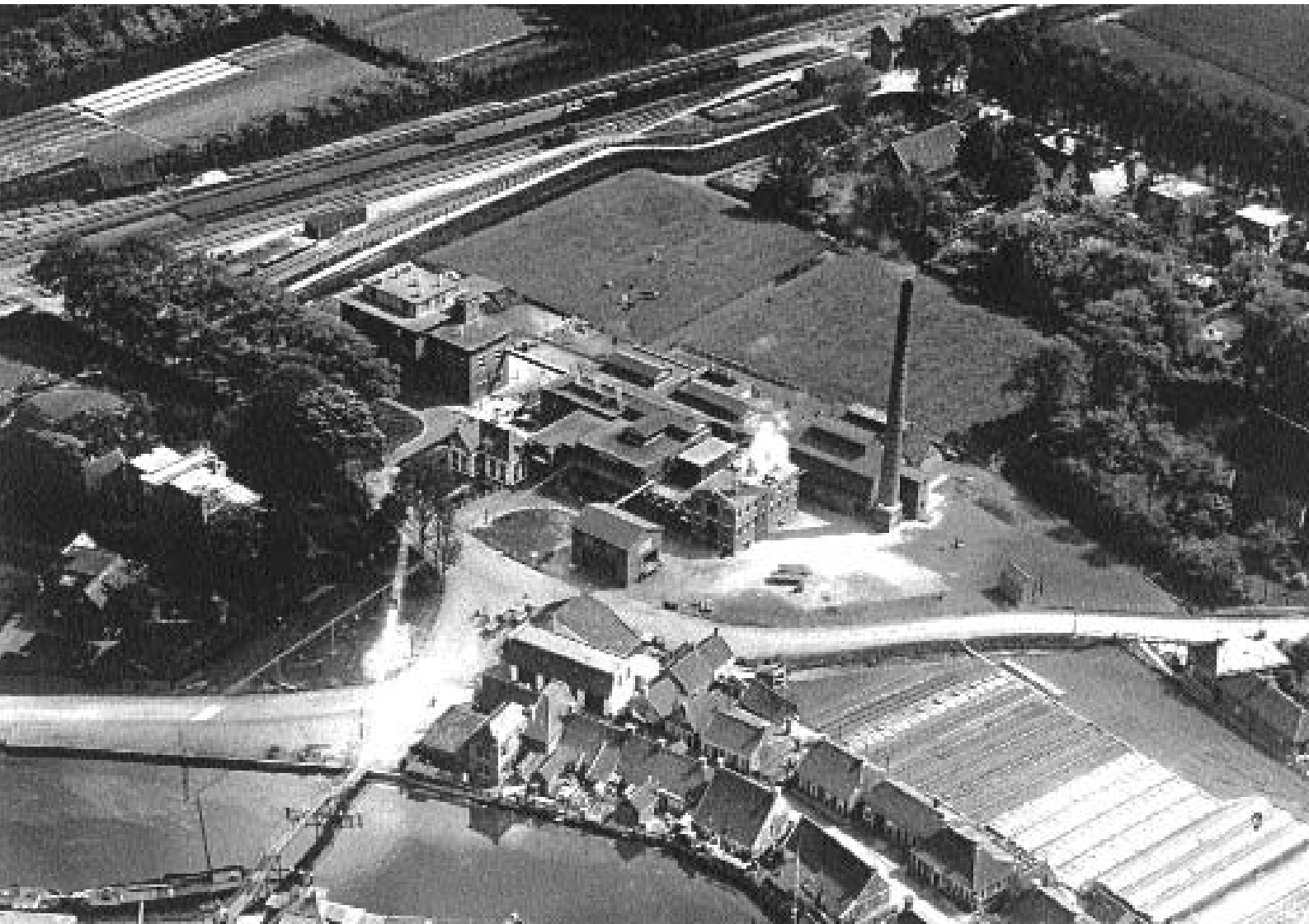
De zuivelfabriek maakte in de loop der jaren een flinke groei door. In 1916 werden er aandelen uitgegeven met een maatschappelijk kapitaal van f 100.00,-. De aandelen stonden op naam van de Naamloze Vennootschap tot het bereiden en verkopen van Zuivelproducten N.O.W.O. (Nieuwe Onderneming Winsum-Obergum), gevestigd te Winsum. Omstreeks 1921 werd de fabriek overgedragen aan Lijempf N.V. (Leeuwarder IJs- en Melkproductenfabriek). In 1928 werd de fabriek wederom uitgebreid, nu voor de bereiding van melkpoeder. Naast de productie van kaas en boter ging de fabriek zich vanaf die tijd specialiseren in de productie van melkpoeder, dat het hoofdbestanddeel vormt van kindervoeding en ijspoeders.

Op de kaasmakerij maakten de werknemers in die tijd vaak weken van zestig uur, want de aangevoerde melk moest nu eenmaal verwerkt worden. De fabriek kende jaren van grote bloei. In die periode werkten er in de zomer zo'n 180 man en in de wintermaanden waren dat er negentig. Dat aantal liep in 1959 aanzienlijk terug toen de halfautomatische melkontvangst werd ingevoerd. Nadien werkten er nog maar een man of veertig.

Het melkwinningsgebied werd in grote lijnen begrensd door de Waddenkust in het noorden, Lauwersmeer en Reitdiep in het westen en zuidwesten, het Van Starckenborghkanaal in het zuiden en Eems-Dollard en Eemskanaal in het oosten en zuidoosten. De veehouders

Deze foto uit 1972 toont het vooraanzicht van de zuivelfabriek in de laatste jaren van haar bestaan. De foto is opgenomen in de uitgave 'Winsum-Obergum in oude ansichten', deel 2, samengesteld door P. Noord.

Luchtfoto KLM, genomen op 11 juli 1941. Het midden van de foto toont de zuivelfabriek met in het linker gebouw de melkpoederafdeling. Rechts onder in beeld ziet u de huisjes van de Havenstraat, met daarachter de voormalige kwekerij van Dijkstra, in de volksmond nu nog 'toen van Diekstra' genoemd. Boven in beeld ziet u het spoorwegcomplex met een stoomtrein. Rechts daarvan ligt, deels zichtbaar, de Stationsweg en geheel linksboven ziet u een gedeelte van kwekerij Harssema, thans deel

uit dit gebied leverden op jaarbasis ruim twintig miljoen liter melk.

Teloorgang en afbraak

In het begin van de jaren zeventig kwam de fabriek in handen van de DOMO. De laatste jaren van haar bestaan was er alleen nog maar melkontvangst. Eind 1975 besloot de gemeenteraad van Winsum het fabriekscomplex aan te kopen om het terrein te bestemmen voor de bouw van woningen.

De afbraak van de DOMO-zuivelfabriek in Winsum begon met de afvoer van de twee grote olietanks. Eind februari 1976 is de eerste tank afgevoerd en op 1 maart volgde de tweede. Per dieplader en onder politiebegeleiding werden de tanks overgebracht naar het Van Starckenborghkanaal bij Groningen. Vanaf die plaats zouden ze verder per schip worden afgevoerd, maar één van de tanks heeft nog een aantal dagen in de berm nabij het kanaal gestaan. Aanvankelijk zouden de beide tanks naar Garnwerd worden vervoerd om daar te worden

ingescheept, maar op het laatste moment bemerkte men dat de weg naar Garnwerd te smal was voor het vervoer. De tanks hadden namelijk een doorsnee van zes meter.

Vervolgens gingen de gebouwen successievelijk tegen de vlakte. Op 7 oktober 1976 werd de 42 meter hoge beeldbepalende schoorsteen met springstof opgeblazen. Er werden speciale maatregelen getroffen om het toestromende publiek op een veilige afstand te houden. Springmeester H. Godlieb van het slopersbedrijf Jager uit Midwolde (WK) klaarde het karwei voorbeeldig. Ondanks een breuk tijdens de val, kwam het gevaarte exact op de door hem vooraf aangegeven plaats neer en daarmee verdween het hoogste bouwwerk voorgoed uit het Winsumer dorpsbeeld.

Veel werknemers hadden dit roemloze einde wel zien aankomen, maar als zuivelbewerkers waren zij verknocht aan hun fabriek en de afbraak ging hen toch aan het hart. Toen de fabriek was verdwenen werden op het vrijgekomen terrein, het zogenaamde ZUFA-terrein, de openbare basisschool De Negen Wieken alsmede een aantal bejaarden woningen en ééngezinswoningen gebouwd. De school kwam in 1979 gereed en de woningen konden begin 1981 worden betrokken. Als straatnaam kreeg dit nieuwe 'wijkje' de naam Het Hoge Heem.

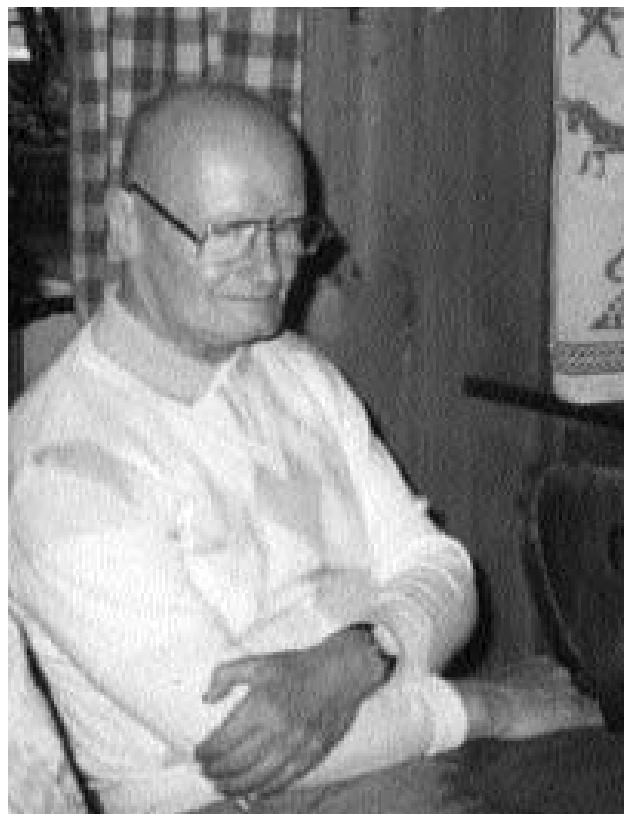
n P. Noord

Bron: *Winsums Verleden* en diverse publicaties.

In gesprek met dokter Molanus, schoolarts te Winsum

In 1951 kwam de heer Molanus als schoolarts naar Winsum. Het bestuur van de schoolartsengroep had hem benoemd in het district waaronder de toenmalige gemeente Winsum (ruim 2700 inwoners) viel.

Als schoolarts waren 9000 leerlingen van lagere scholen en scholen voor het voortgezet onderwijs aan zijn zorgen toevertrouwd; jaarlijks zag de schoolarts ruim 3500 kinderen. In 1979 ging dokter Molanus, na een 28-jarig dienstverband, met pensioen. Na ongeveer honderdduizend onderzoekjes kan vermoed worden, dat zeer veel

Dokter Molanus

U bent niet in Winsum geboren en getogen; hoe bent u hier dan terechtgekomen?

In 1945 ben ik afgestudeerd, na een lange studie die helaas door de Tweede Wereldoorlog veel vertraging op had gelopen. Al snel na de oorlog moest ik in militaire dienst en werd ik als arts naar Indië gestuurd. Daar arriveerde ik in 1947 en was ik twee jaar werkzaam. Als arts op een interne afdeling (dus niet bij chirurgie) kwam ik in Medan (op Sumatra) nauwelijks met de politionele acties in aanraking. Na terugkeer in Nederland ben ik als arts-assistent gaan werken in Borger, Schiermonnikoog en de stad Groningen. Het werk als huisarts beviel mij echter niet, want ik was gewend in Indië van alles te doen waar ik hier moest doorverwijzen naar specialisten. Om enige vastigheid te krijgen ben ik, op aanraden van mijn schoonvader, als schoolarts gaan solliciteren. Zo ben ik uiteindelijk in Winsum terechtgekomen, want door aanvaarding van mijn benoeming was ik verplicht te verhuizen.

Wat was uw opdracht als schoolarts?

Ik kreeg opdracht om kinderen periodiek te keuren; als er afwijkingen werden geconstateerd, moest ik ze doorsturen naar een huisarts. Voorts moest ik de ouders adviseren over eten, slapen en hygiëne. Het district waar ik vanaf 1 april 1951 mijn werkzaamheden uitvoerde, was vrij omvangrijk (9000 leerlingen) en bevatte leerlingen uit: Winsum, Leens, Ulrum,

Baflo, Warffum, Usquert, Uithuizen, Uithuizermeeden, Kantens, Middelstum, Bedum, Kloosterburen, Eenrum en Adorp. Ik probeerde toen samen met mijn assistente ongeveer veertig kinderen per dag te onderzoeken.

Hoe verliep zo'n onderzoek?

Een onderzoek op de school waar ik kwam werd eerst voorbesproken met het schoolhoofd. Deze zorgde voor een zo efficiënt mogelijke indeling van leerlingen. Kinderen kregen vervolgens een briefje mee naar huis voor een bezoekje. Een van de ouders van de leerlingen van een lagere school moest er altijd bij zijn, in de praktijk was dat altijd moeder omdat die toen bijna nooit buitenshuis werkte.

Tijdens een bezoek stelde ik vragen over slaap, ziektes, eetlust, spelen enz. Na een inleidend gesprekje diende het kind zich uit te kleden en werd het op de onderzoektafel onderzocht; mijn assistente had inmiddels de lengte en het gewicht opgenomen, ook controleerde zij ogen en oren. Vervolgens bekeek ik scheelheid, neus, keel, schildklier, eiwit en suikers in de urine. Andere zaken die ik onderzocht waren hart, botten, houding, beenlengte en vorm van de wervelkolom. Ook ben ik nog betrokken geweest bij het TBC-onderzoek (het krasje).

Na afloop verwees ik, indien nodig, kinderen naar hun huisarts. In bijzondere gevallen, controleerde ik later nog of een kind wel naar de huisarts was geweest; goed contact met diverse

Schoolarts bezoek in 1958, meten voor de lengte-gewichtkaart door een assistente.

huisartsen was dus noodzakelijk.

Op psychisch gebied deed ik nauwelijks onderzoek. Als een schoolhoofd er naar vroeg testte ik wel eens leerlingen, maar dat lag niet op mijn weg. Gelukkig kwam er na een aantal jaren een schoolpsychologische dienst, die op dat gebied veel kundiger was.

Uw werktijden waren dus niet zoals die van de huisartsen in die tijd, maar vielen binnen schooltijd.

Nee, dat klopt niet helemaal. Het was toen wel zo dat huisartsen 24 uur per dag zeven dagen in de week werkten. Ze hadden veel te grote praktijken en in die tijd kenden ze nog geen

weekendiensten. Maar ik moest die enorme groep schoolkinderen ook na schooltijd, op woensdagmiddag en op zaterdag onderzoeken. Mijn district was veel te groot voor één schoolarts. Gelukkig werd dat in 1958 anders, in plaats van 9000 werden er toen 7500 kinderen onder mijn hoede gesteld. De gemeenten Bedum, Kantens, Middelstum en Adorp kwamen onder een eigen dienst; wel kreeg ik Ezinge en Oldenhove er weer bij.

Om het jaar werden de kinderen onderzocht. Voor de kleuters van de hoogste groep trok ik twintig minuten per kind uit, voor de andere kinderen vijftien minuten. De kinderen werden verder onderzocht op de lagere school in klas 2, 4 en 6 (nu groep 4, 6 en 8 van het basisonderwijs) en nog tweemaal in het voortgezet onderwijs. Twijfelgevallen hield ik in de gaten, die werden vaak tussentijds nog eens opgeroepen.

Na een nieuwe reorganisatie viel vanaf 1963 overigens ook Uithuizermeeden af en kwam Grijpskerk er weer bij. Met 7000 kinderen was het werk goed te doen. Overigens verzorgde ik naast mijn werk als schoolarts ook nog sportkeuringen en EHBO-cursussen. Daarnaast werkte ik ook nog voor het Groene Kruis bij een zuigelingenbureau en bij drie kleuterbureaus.

Waren er afwijkingen bij leerlingen uit ons gebied vergeleken met die elders in het land?

Nee, niet veel. Je kunt dus niet van gezondere of ongezondere scholieren spreken. Wel viel op dat kinderen in het noorden langer waren dan elders. Zo was ik in Zuidhorn waar een moeder met twee dochters ongerust vroeg of haar kinderen nog genoeg groeiden. Zij kwam uit Soest en daar waren haar kinderen ten opzichte van de rest van de klas niet klein, nu wel. Ik kon haar geruststellen met de opmerking dat men in het noorden gemiddeld langer was dan in de rest van Nederland. Iets anders wat opviel was de schoolmelk. In het begin was dat wellicht nog wel nodig, maar de overwegend agrarische bevolking in deze omgeving kwam wat dat betrof voldoende aan haar trekken. Omstreeks 1957 werd in Nederland de lengte-gewicht kaart ingevoerd. Hierop kon op eenvoudige wijze een overzicht van de ontwikkeling van een kind worden gevolgd. Voor mijn werk werd zo'n groeikaart als een belangrijke ontwikkeling gezien.

U hebt bijna alle Winsumers geboren tussen 1945 en 1974 als arts onderzocht. Wat kenmerkt een Winsumer?

Ik ben geboren in Ulrum en heb het grootste deel van mijn leven in het noorden van het land gewoond. Wat mij opvalt is dat Winsumers over het algemeen een vriendelijk en betrouwbaar volk zijn. Vroeger groetten de mensen elkaar altijd op straat, maar dat is met de huidige 'import' uit de stad veel minder. Vriendelijk en betrouwbaar, dat is hoe ik de Winsumer dus wil omschrijven.

Hoe hebt u uw werk ervaren?

Achteraf gezien vond ik mijn werk zeer bevredigend. Ik heb het idee dat ik voor veel kinderen iets heb betekend. Verder was het ook plezierig werk, vooral toen door reorganisaties het verzorgingsgebied kleiner was geworden.

n Aad van der Drift

Christelijke Muziekvereniging De Bazuin Winsum-Obergum, ruim 82 jaar en nog steeds jong!

*Op 14 januari 1920 kwamen in de Gereformeerde
School aan de Schoolstraat te Winsum
(foto zie blad no. 3 / 2001 Infobulletin pagina 28)*

*een aantal mannen bij elkaar. Zij vonden het tijd
dat er ook in Winsum-Obergum een Christelijke*

*muziekvereniging werd opgericht. Eén van die
mannen was smid Geert Jan Hoeksema uit de*

Westerstraat (vader van Willem Hoeksema). Vóórdat

hij zich in Winsum als smid vestigde was hij in een

andere plaats al lid van een muziekvereniging

geweest en hij had dus ervaring.

Een naam, een dirigent en wat er zoal te regelen valt

Tijdens die bijeenkomst op 14 januari 1920 werd het besluit genomen tot oprichting van een tweede muziekvereniging in Winsum-Obergum, naast het reeds sinds 1888 bestaande muziekgezelschap Triton. Er werd gestart met 17 leden. Het eerste bestuur bestond uit drie personen, te weten: Heerke Heerema (voorzitter), Geert Brink (secretaris) en Geert Jan Hoeksema (penningmeester), later aangevuld met Jan Veenstra (vice-voorzitter) en Gerrit Medema (algemeen adjunct). Het slot van de notulen van de oprichtingsvergadering luidt: “daarna was de bespreking afgelopen en ging een ieder echt muzikaal huiswaarts”. Prachtig dat men toen na een oprichtingsvergadering al muzikaal naar huis kon gaan. Dat gaf perspectief voor de jonge vereniging.

De oprichters hadden toen nog geen naam gevonden voor de jonge vereniging. Op 26 februari werd er een ledenvergadering gehouden. Daarin werd besloten de naam ‘De Bazuin’ aan de vereniging te geven. Een heel logische naam, want meerdere Christelijke Muziekverenigingen - ook in onze provincie - hebben die naam. De naam is afgeleid van Psalm 150, waarin verschillende muziekinstrumenten worden genoemd, met name ook ‘de bazuin’.

Kort na de oprichting werd de heer Martinus Hammingh uit Bedum benoemd tot eerste dirigent van de jonge vereniging. Hij heeft de vereniging tot april 1956 (dus ruim 36 jaar) geleid en opgebouwd.

De contributie werd vastgesteld op 35 cent per week (een hoog bedrag in 1920). Het inleggeld bedroeg f 10,-, waarvan de helft werd aangemerkt als een gift aan de vereniging. De andere helft kreeg men terug als men om wettige redenen de vereniging verliet. Later werd het inleggeld teruggebracht tot f 1,-, welk bedrag men niet weer terug kreeg. Ook werden reglementair boetes vastgesteld. Zo werd er in het reglement, in artikel 5 bepaald:

“Wanneer een werkend lid een repetitie verzuimt, betaalt hij een boete van 50 cts, wanneer hij na de opening verschijnt een boete van 25 cts en wanneer hij voor het sluiten de vergadering verlaat een boete van 15 cts. Alleen persoonlijke ziekte of der huisgenooten of naastbestaanden geeft vrijstelling dezer boete in overleg met het bestuur.

Degenen die wegens werkzaamheden door anderen opgelegd verhinderd zijn te komen, kunnen door indiening van een schriftelijk bewijs een door het bestuur te beslissen reductie van 50% van de betaalde boete terug ontvangen; dit betreft alleen voor de boete voor een geheele avond verzuim op de repetitie”. Het boekje waarin de statuten en het reglement vermeld stonden, werd steeds overgedragen van lid op lid.

Het eerste concert en al wat daarop volgde

Alhoewel de vereniging werd opgericht in de Gereformeerde School, werden de repetities daar niet gehouden. Volgens de notulen werd er vergaderd in het café van de weduwe

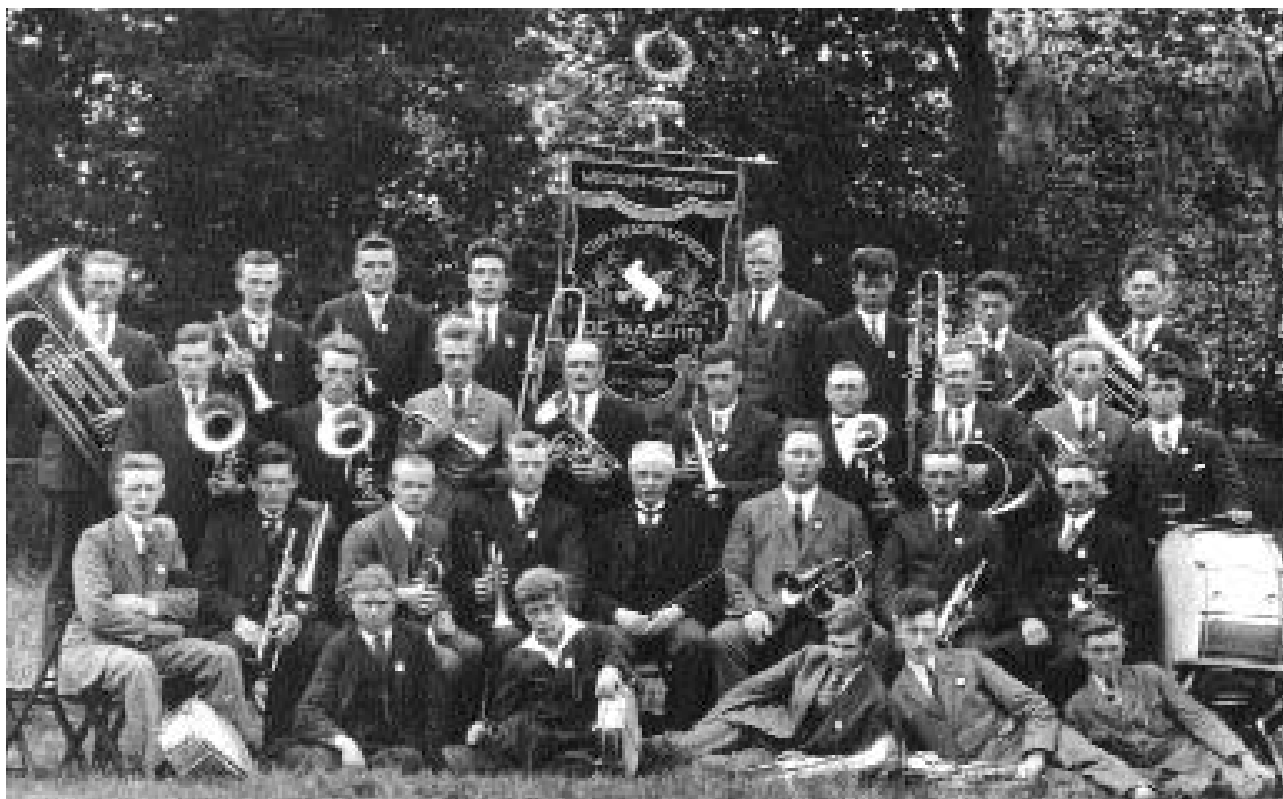

Foto van De Bazuin uit 1926 met van links naar rechts op de bovenste rij: K. Mulder, E.J. Veltkamp, M. Brander, T. Bos, H. Kruyer, J. Kooijnga, H. Brink en L. Klaassens.

Derde rij: D. de Blécourt, K. Reker, J.J. Siegers, P. Bos, A. Heerema, G. Heerema, Joh. Pettinga, W. Reker en A. Brander.

Tweede rij: Y.J. Enter, G. Brink, G. Huitsing, Jant. Huitsing, M. Hammingh (dirigent), H. Heerema (voorzitter), R. Reker en F. Hop.

Voorste rij: H.J. Schuilenberg, S.J. Siegers, M. van Dijk, A. Datema en J. van Dijk. In die tijd dragen de muzikanten nog geen uniform, maar iedereen draagt het insigne van De Bazuin.

Hoogtepunt op 16 september 1930, als de vereniging een vaandelgroet mag brengen in 's Gravenhage aan H.M. Koningin Wilhelmina, ter gelegenheid van haar vijftigste verjaardag.

Westerdijk, later café van Dijken, thans Pizzeria. Kennelijk is dat ook altijd een muzikaal café geweest, want ook Triton werd daar in 1888 opgericht en repeteerde daar. De jonge vereniging kreeg van de Gereformeerde Kerk de Consistorie achter de kerk aangeboden als repetitieruimte. In 1925 werd het verenigingsgebouw Rehoboth gebouwd (hoek Onderdendamsterweg - Schoolstraat). Sindsdien werden de repetities daar gehouden tot het gebouw Rehoboth in 1981

werd afgebroken. Vanaf die tijd zou er gerepeteerd worden in de blauwe zaal van Ons Centrum.

Kort na de oprichting konden instrumenten worden aangeschaft en reeds een jaar na de oprichting gaf het nieuwe corps een uitvoering. Die eerste uitvoering vond plaats op 15 april 1921. Muziek, samenspraak en declamatie wisselden elkaar af. De titels van de voordrachten liepen nogal uiteen: 'Een kermistocht' en 'Sterven'. Maar zeer vooruitstrevend

Deze foto is waarschijnlijk gemaakt op 31 augustus 1931 tijdens Koninginnedag en toont De Bazuin in actie in de Westerstraat. De man tussen de paarden is Ebel Drewes. Ook medeoprichter Geert Jan Hoeksema is duidelijk waarneembaar.

vermelde het programma ‘Verboden te rooken’. In 1923 werd op initiatief van Kornelis Siegers, Jan van der Veen en Pieter Heerema, aan De Bazuin een vaandel aangeboden. Dit vaandel is nog steeds in gebruik (alleen een vaandeldrager ontbreekt nu!). In de loop der jaren werden ook een drumband en majorettecorps aan het muziekcorsus toegevoegd, maar na een periode van grote bloei en activiteit werden zowel de drumband als het majorettecorps wegens gebrek aan belangstelling weer opgeheven. De bij dit artikel afgebeelde foto’s uit de periode 1926-1931 geven een prachtig beeld van de begintijd van De Bazuin.

Tijdens de oorlogsjaren weigerde ook De Bazuin zich aan te sluiten bij de Kunst- en Cultuurkamer, ingesteld door de bezettende macht. Zo werd de vereniging gedurende enkele jaren verboden, maar direct na de bevrijding ging men weer de straat op, in Winsum en in andere dorpen. De verhalen van het optreden direct na de oorlog gonzen hier en daar nog na onder de ouderen. Vooral het optreden in Schouwerzijl en Warfhuizen (bij Abelstok) was niet van gevaar ontbloot, toen het paard voor de wagen - waarop De Bazuin zat te spelen - op hol sloeg.

In 1956 vertrok dirigent M. Hammingh, die de vereniging ook door de moeilijke oorlogsjaren heeft geloofst. Vanaf die tijd hebben de volgende personen De Bazuin nog als dirigent gediend: Cees van der Veen uit Eelderwolde, Ale van Kammen uit Groningen, Mark van Dijk uit Veendam (waarnemend), Albert Niemeijer uit Bedum, Nico Knoop uit Winsum (die zelf vele jaren lid was van de Bazuin) en Andries van der Merk uit Augustinusga. Sinds 1993 staat het corps onder de bezielende

leiding van Henk Smit uit Middelstum.

Belangwekkende gebeurtenissen

- 1926 De Bazuin krijgt voor het eerst nieuwe instrumenten (f 1360.-).
- 1935 Op 31 augustus geeft het uittreksel uit de notulen van de toenmalige secretaris K. Kasper over de Gondelvaart de volgende bloemlezing: “Ook werd er die dag meegedaan aan een gondelvaart. Wij voeren mee op de boot van Wolters, we hadden er een pracht kruiser van gemaakt, doch in de nacht van 30 op 31 augustus is het door de hevige regens vergaan, en moesten we noodgedwongen wel voorop als een geplukte haan, die zijn veren kwijt is, doch niettegenstaande dat, ging het nog vrij goed, de regen er dan maar buiten gelaten.”
- 1942 Tot mei 1945 zijn er op last van de bezetting geen repetities.
- 1945 Op 5 mei vieten we de bevrijding en is er feest met diverse optredens in Winsum en Schouwerzijl.
- 1950 Er worden veel serenades gebracht aan militairen die terugkomen uit Indonesië.
- 1954 Er worden nieuwe instrumenten aangeschaft (kosten

f 9000,-, waarvan reeds f 6000,- was bijeengebracht).

- 1957 De Bazuin en Triton krijgen voor het eerst uniformen, na een grote gezamenlijke en geslaagde actie in het dorp om de daarvoor benodigde gelden bijeen te brengen. De Bazuin gaat (met de nieuwe uniformen aan) naar een landelijke toogdag in Rotterdam en wordt daar in de sectie fanfare tweede van het land.
- 1964 De Bazuin speelt op het concours in Groningen in de hoogste afdeling het symfonisch gedicht 'Lorenzo' en behaalt daarmee 108 punten (eerste prijs met lof van de jury).
- 1976 Er is weer een gezamenlijke actie voor nieuwe uniformen (ter vervanging van de uniformen die in 1957 waren aangeschaft) voor de beide muziekverenigingen, De Bazuin en Triton. Ditmaal onder het motto '85 x U'. Er werd f 25000,- bijeengebracht.
- 1978 De bazar in Rehoboth brengt f 7000,- op.
- 1980 Het 60-jarig bestaan van de vereniging wordt gevierd in Ons Centrum. Daar werd onder andere de eerste bestuursvergadering van 1920 nagespeeld.
- 1995 Het 75-jarig bestaan wordt groots gevierd, met een nieuwjaarsconcert, een jubileumconcert in april en een herfstconcert.
- 2000 De Bazuin organiseert een Groot Millenniumconcert in de sporthal te Winsum, waaraan naast De Bazuin ook andere verenigingen meewerken.

Wie de jeugd heeft ...

Ook nu geeft De Bazuin nog jaarlijks meerdere concerten, werkt mee aan zangdiensten en speelt elke eerste Kerstdag in alle vroegte op verschillende plaatsen in het gehele dorp Kerstliederen (zang en begeleiding). Aan de opleiding van jeugd wordt veel aandacht besteed, want ... wie de jeugd heeft, heeft de toekomst. Een belangrijke inkomstenbron voor de vereniging is de inzameling van oud-papier. Zonder de opbrengst daarvan moest heel wat werk (onder andere de opleiding van jeugd en het geregeld vervangen/aanschaffen van instrumenten) blijven liggen. Na ruim 82 jaar mogen we constateren dat de toenmalige oprichters van De Bazuin een vereniging hebben opgericht, die een belangrijke plaats heeft ingenomen en nog steeds inneemt in het dorpsleven van Winsum-Obergum.

Nieuw verschenen boeken

Titel: *Ommelandse Raais*

Auteur: Fré Schreiber

Uitgever: Haan te Bussum

ISBN: 90 71 372 235

Prijs: _ 29,90

Inhoud: Fotoboek over 51 dorpen en gehuchten in de provincie Groningen met teksten in het Gronings. Het boek laat zien hoe mooi de provincie is, beschrijft de geschiedenis en biedt ook grappige verhalen.

Titel: *Zuiderstraat 5, twintig eeuwen wonen op een wierde*

Auteur: Ben Westerink

Uitgever: Profiel te Bedum

ISBN: 90 5294 260 9

Prijs: _ 25,50

Inhoud: Het boek beschrijft 2000 jaar geschiedenis van Adorp en het omliggende Hunze-/Reitdiepgebied.

Titel: *Er gaat niets boven Groningen*

Auteur: Tjakko Kars en Rudy Leukfeldt (foto's)

Uitgever: Noordhoek te Groningen

Prijs: _ 37,50 (27 x 27 cm, 160 pagina's)

Inhoud: Boek over stad en provincie Groningen met prachtige kleurenfoto's en boeiende teksten.

Titel: *Onder vele torens*

Auteur: Diverse historici onder red. van Remi van Schaik (eindred.) e.a.

Uitgever: Profiel te Bedum

Prijs: _ 32,50 (circa 400 pagina's)

Inhoud: Beschrijving van de geschiedenis van Bedum met veel historische foto's en kaartmateriaal

Titel: *Adellijke trots in de Ommelanden*

Auteur: Diverse auteurs

Uitgever: Zalsman Grafische Bedrijven te Groningen

ISBN: 90 6148 540 1

Prijs: _ 19,95

Inhoud: Beschrijft de Groninger borgen en is voorzien van vele, fraaie illustraties

Niet nieuw verschenen, maar nog wel verkrijgbaar in de plaatselijke boekhandel:

Titel: *Winsum-Obergum in oude ansichten, deel 1 (3e druk)*

Auteur: A. Th. Dubbeling en B. Raangs

Uitgever: Europese bibliotheek te Zaltbommel

ISBN: 90 288 2293 2

Prijs: _ 10,-

Inhoud: Oude foto's van Winsum en Obergum uit de periode van 1880 tot 1930.

Titel: *Winsum-Obergum in oude ansichten, deel 2 (3e druk)*

Auteur: P. Noord

Uitgever: Europese bibliotheek te Zaltbommel

ISBN: 90 288 2293 3

Prijs: _ 10,-

Inhoud: Oude foto's van Winsum en Obergum uit de jaren 1900-1930

De schuur op deze foto stond aan de tegenwoordige Postgang. Dit straatje leidt naar de Hoofdstraat Winsum en komt uit nabij het voormalige postkantoor op de hoek van de Stationsweg. In het verleden had dit straatje geen naam, omdat er geen woningen aan stonden. In de volksmond werd het wel de 'moordenaarsgang' genoemd, waarschijnlijk omdat er geen straatverlichting stond en men het daardoor enigszins luguber vond. Het voormalige veehoudersbedrijf was eigendom van de familie van Weerden. Achter de schuur (rechts op de foto) was een mestopslagplaats, met daaronder een gierkelder. Het witgepleisterde woonhuis staat er nog steeds, maar de schuur die los van het woonhuis stond, is in 1977 afgebroken en heeft plaatsgemaakt voor woningbouw.

Dit is de oude bakkerij die aan de Hoofdstraat Winsum stond, tegenover de Molenstraat. Het pand werd in 1964 afgebroken.

De laatste bakker die er zijn ambacht in uitoefende was R. Smit. Hij was daar bakker van 1949 tot 1958. Voordien oefende L. Rozenga er vanaf 1919 het bakkersbedrijf uit. Na 1958 is het woongedeelte nog enkele jaren bewoond geweest door de familie Kuizenga. Na de sloop heeft de familie Guikema op het terrein een supermarkt gebouwd. Na opheffing van de supermarkt is het pand verbouwd tot een drietal winkels, waarin respectievelijk een drogisterij, een groentehandel en een slagerij zijn gevestigd.

Telefoongids van 1915

In 1915 verscheen in Nederland tweemaal per jaar een telefoonboek, in januari en juli. In 1995 bracht uitgeverij De Groot een facsimile-editie uit van dat telefoonboek. Op pagina 727 van dit 758 pagina's tellende boek staat Winsum (Gr.).

In het jaar 1915 was in Nederland de telefoon al geruime tijd in gebruik. Een jaar nadat Bell een patent had laten registreren, werd in Nederland de eerste telefoon geïntroduceerd. In het begin kon men alleen vanaf Rijkstelegraafkantoren telefoneren; pas later kwamen particuliere aansluitingen. Rond het jaar 1915 waren er ruim 85.000 telefoons in Nederland, hun nummers en adressen pasten nog ruim in een telefoonboek. Dat boek is dunner en kleiner dan de huidige telefoongids nr. 26, van Delfzijl, Hoogezand, Sappemeer en Veendam (waarin ook de gemeente Winsum voorkomt).

Zoals te verwachten, bevonden de meeste telefoons zich toen in het westen van Nederland. Amsterdam had in die tijd al vijfcijferige nummers. Netnummers waren er niet, alles werd door een telefoniste doorverbonden. Veel kleinere plaatsen hadden zelfs nog helemaal geen particuliere aansluiting. Plaatsen als Ezinge en Warffum waren afhankelijk van het Rijkstelegraafkantoor; Winsum echter kende toen tien aansluitingen. Zoals in vele dorpen, was ook in Winsum

nummer 1 gereserveerd voor 'den Burgermeester' en nummer 2 voor de handel, in dit geval de Stoomtimmerfabriek Nienhuis & Timmer. Het is opvallend dat de abonnees in deze telefoongids met hun beroep vermeld staan. Alleen notaris Mr. C. de Ranitz staat daarnaast ook nog aangeduid met zijn woonadres (Straatweg).

De telefoon werd vooral door winkeliers en handelaren gebruikt. In de dorpen hebben ook de burgermeester en de notaris vaak een telefoonnummer, maar in 1915 waren er vooral handelsfirma's en winkeliers op het telefoonnetwerk aangesloten. Particulieren kwamen pas veel later. Een gevaar van een privé-gesprek in die tijd was dat men werd afgeluisterd door de Rijksbeëdigde telefonist(e). Hoe beëdigd ook, het gevoel dat er meegeluisterd werd verhinderde veel mensen lange privé-gesprekken te voeren.

Ook valt op dat Winsum in die tijd een moderne fabriek had. De toevoeging 'Stoom' voor de naam van een fabriek vormde namelijk een aanbeveling, een teken van moderniteit. Aan het begin van de vorige eeuw speelde stoom immers nog een belangrijke rol in onze pas geïndustrialiseerde samenleving. We zien dan ook een stoomtimmerfabriek en een stoomzuivelfabriek in het hoofdstukje Winsum van deze telefoongids. Maar Winsum heeft nooit echt voorop gelopen met haar telefoondiensten. Als een van de laatste gemeenten in Nederland werd hier een automatische centrale aangelegd, zodat tussenkomst van de telefoniste niet meer nodig was; dat was pas aan het begin van de jaren zestig.

WINSUM (Fr.). (Hulptelefoonkantoor.)

Diensten: Werkdagen: van 8.— v.m. tot 1.— n.m., van 2.— n.m. tot 3.— n.m., van 4.— n.m. tot 7.— n.m. Zon- en Feestdagen: van 8.— v.m. tot 9.— v.m.
Eene openbare spreekcel is gevestigd in het Hulptelegraafkantoor.

1 **C**oop. Zuivelfabr.

..... **R**ijkstelegraafkantoor. (1)

..... **T**elegraafkantoor. (1)

(1) Aan te vragen: „Rijkstelegraaf“.

WINSUM (Gr.). (Rijkstelefoonkantoor.)

Diensten: Werkdagen: van 8.— v.m. tot 1.— n.m., van 2.— n.m. tot 3.30 n.m., van 5.— n.m. tot 7.30 n.m. Zon- en Feestdagen: van 8.— v.m. tot 9.— v.m., van 1.— n.m. tot 2.— n.m.
Eene openbare spreekcel is gevestigd in het Post- en Telegraafkantoor.

10 **H**otel Abderts, H. Kremer.
9 **H**uizinga's Bank, D. J., Dir. Mr. J. T. Huizinga.

11 **M**edema, P., Commissaris.

3 **N**ienhuis & Timmer, Fa., Stoomtimmerfabr. „De Volharding“.

7 **R**andhuis.

3 **R**anitz, Mr. C. de, Adv.-Proc. en notaris, Straatweg.

6 **R**anitz, Mr. S. M. S. de, Rijkstelegraafkantoor. (1)

..... **T**elegraafkantoor. (1)

4 **T**immer Jr., J., Steenfabrik.

6 **V**ries, Fa. Wed. N. I. de, (N. Wijnberg), Wolhandel.

1 **W**ierda, E., Burgemeester.

8 **Z**uivelfabr. „Winsum-Obergunn“, Coöp. Stoom-.

(1) Aan te vragen: „Rijkstelegraaf“.

Verlag van de jaarvergadering, 11 april 2002

Aanwezig: 33 personen.

Afwezig met kennisgeving: mw. E.C. Bakker-Woortman, mw. M.E. Beereboom-van der Burg, dhr. E. de Boer, dhr. B.J. Dröge, dhr. P. Dijkhuis, dhr. Joh. Huitsing.

1 Opening

Voorzitter Jacques Tersteeg opent de vergadering en verontschuldigt zich voor de verwarring over de vergaderdatum. Weliswaar stond in de convocatie aan de leden de juiste datum, maar door een misverstand waren in de pers ook de data 4 en 14 april te lezen.

2. Notulen jaarvergadering 3 april 2001

Deze notulen (zie Infobulletin Winshem november 2001, pagina 30-31) worden ongewijzigd vastgesteld.

3. Mededelingen van het bestuur

- De voorjaarsexcursie is gepland op 25 mei a.s. Het is de bedoeling om per fiets of eventueel per auto door het landschap van Middag te trekken en een bezoek te brengen aan Museum Sint-Bernardushof en de vroegere ziekenzaal van het klooster Aduard (met een lezing van drs. E.O. van der Werff), textielmuseum De Gouden Leeuw te Noordhorn, kerk en wierde van Ezinge (toelichting van drs. J.J. Delvigne) en tenslotte het Waarhuis te Aduarderzijk, waar de excursie zal worden afgesloten.
- De werkgroep Archeologie van onze vereniging is nog steeds op zoek naar geschikte opslagruimte. Wie daarover beschikt wordt vriendelijk verzocht met het bestuur of de werkgroep in contact te treden.
- Het eerste nummer van het Infobulletin van dit jaar loopt flinke vertraging op. Vanwege een reorganisatie bij drukkerij Scholma kan redactielid Jaap Stevens, die altijd ons blad in elkaar zet, dat daar niet meer doen. Het bestuur is volop bezig een oplossing voor deze situatie te zoeken. Aan het aantal van drie nummers per jaar wordt niet getornd.

4. Ingekomen en verzonden stukken

Deze worden meestal in de bestuursvergaderingen afgehandeld. Op dit ogenblik zijn er geen stukken waarover de voltallige ledenvergadering besluiten moet nemen.

5. Jaarverslag secretaris over 2001

Over dit verslag zijn geen op- of aanmerkingen, zodat het ongewijzigd wordt vastgesteld.

6. Jaarverslag penningmeester, jaarrekening 2001 en begroting 2002

Penningmeester mw. Lemstra-Wieringa geeft een korte toelichting. Zo is er een miniem verschil tussen het batig saldo over 2001 (_ 2136,27) en Inkomsten 2001 minus Uitgaven 2001 (_ 4861,60 - _ 2724,71 = _ 2136,89). Dit verschil berust op het feit dat de banken al vanaf september 2001 in euro's gingen rekenen, terwijl de penningmeester het hele jaar 2001 de gulden bleef hanteren. De opbrengst van de contributie over 2001 was een stuk hoger dan de begroting dankzij het nog steeds

groeijende ledental. De inkomsten vielen verder hoger uit dankzij een gulle donateur, waarbij onzeker is of we in 2002 wederom op eenzelfde bijdrage kunnen rekenen. PK Internet Services sponsort onze website tot en met 2004. Er zijn ook meer Infobulletins verkocht dan eerdere jaren, met name het jubileumnummer. Ons blad is nu ook bij Bruna in Winsum te koop. De begrote uitgaven voor het Infobulletin voor 2002 zijn ruim duizend euro hoger dan de kosten in 2001, vooral omdat de redactie waarschijnlijk niet meer tegen zulke lage kosten het blad kan uitbrengen als voorheen bij drukkerij Scholma. Mocht deze ietwat somber ingeschatte kostenstijging inderdaad plaatsvinden, dan is het mogelijk dat het boekjaar 2002 wordt afgesloten met een negatief saldo. Gelukkig kan de vereniging dit opvangen door een vrij groot batig saldo in 2000 en 2001.

7. Verslag Kascommissie en decharge penningmeester/bestuur

De leden van de Kascommissie, de heren R.A. Hulscher en J.A.L. Trouw, vermelden dat zij de financiële administratie hebben doorgelicht, maar geen onregelmatigheden hebben kunnen ontdekken. Zij stellen voor de penningmeester en het bestuur decharge te verlenen. De ledenvergadering gaat hiermee akkoord.

8. Bestuursverkiezing

Reglementair aftredend zijn de heren C. de Ranitz en A.J. Rinzema. Beiden zijn herkiesbaar en worden door de vergadering herkozen voor een periode van vier jaar. Tussentijds aftredend is mw. E.C. Bakker-Woortman. Zij is en blijft lid van de redactie van het Infobulletin, maar ziet vanwege haar drukke werkzaamheden geen kans ook nog volop mee te draaien in het bestuur. Helaas kan zij vanavond niet aanwezig zijn om afscheid te nemen. De voorzitter bedankt haar voor haar prettige en verfrissende inbreng in de bestuursvergaderingen: we zullen haar missen. In plaats van mevrouw Bakker stelt het bestuur voor een ander redactielid in het bestuur te kiezen: dhr. C.A. Tersteeg, computernetwerkbeheerder en beleidsmedewerker bij de NLTO (Noordelijke Land- en Tuinbouworganisatie). In de vacature, ontstaan door het aftreden van de heer K.J. Wolters in 2001, stelt het bestuur voor de heer J. Veltman te kiezen, architect en lid van de werkgroep Gebouwen & Fragmenten van onze vereniging. Beide kandidaten worden bij acclamatie als bestuurslid gekozen.

9. Aanvulling Kascommissie

Als oudste lid treedt de heer R.A. Hulscher af. Als nieuw lid naast de heer J.A.L. Trouw stelt zich beschikbaar de heer H. van den Berg, die vervolgens door de vergadering wordt benoemd.

10. Wat verder ter tafel komt en rondvraag

- De heer R.A. Hulscher wil weten waarom in 2002 een nadelig saldo is begroot. Mevrouw Lemstra verwijst naar haar toelichting bij die begroting. De reden voor het begrote nadelig saldo is dat het Infobulletin in 2002 waarschijnlijk tegen hogere kosten geproduceerd zal moeten worden. Hoeveel hoger die kosten zijn is nu nog onbekend. Lemstra geeft de voorkeur aan een ruime schatting van de uitgaven boven een optimistische

schatting die een sluitende begroting oplevert. In dit laatste geval zou een nadelig saldo voor de leden als een onaangename verrassing komen.

- Dhr. J. de Jong zegt dat het gemeentebestuur van Winsum het terrein van voetbalclub Viboa in westelijke richting wil uitbreiden richting Mensingeweersterloopdiep. Hiermee zou een stuk open landschap worden aangetast. Gaat het bestuur tegen deze plannen actie ondernemen? De voorzitter antwoordt dat de gemeente onlangs een aantal percelen grond alhier heeft geruild met de Wierdastichting. Het bestuur kent nog geen gedetailleerde plannen om hier sportvelden te vestigen. Zodra de plannen concreet worden zal het bestuur bekijken of hierop gereageerd moet worden.

11. Lezing door de heer Henny Groenendijk, 'Winsum onder het wierdenlandschap'

Henny Groenendijk is in 1993 gepromoveerd op het proefschrift 'Landschapontwikkeling in het herinrichtingsgebied Oost-Groningen, 8000 BC-1000 AD.' Daarna werkte hij onder andere voor de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) en als provinciaal archeoloog van Groningen, zijn huidige functie. Als zodanig heeft hij contact met de werkgroep Archeologie van onze vereniging. Hij houdt ook de vinger aan de pols als er bodemvondsten dreigen te verdwijnen zonder dat ze bestudeerd zijn. Zo heeft hij erop aangedrongen dat bij de rioleringswerkzaamheden in de Molenstraat een professioneel archeoloog werd ingeschakeld, zodat de vondsten goed gedocumenteerd konden worden.

De bodem van de provincie Groningen bestaat aan de oppervlakte voor een groot deel uit klei, met nog wat restanten veen. In Drenthe, Westerwolde en Groningen/Haren ligt er zand en keileem uit het Pleistoceen aan de oppervlakte. Zo'n 10.000 jaar geleden was dit in de hele provincie Groningen het geval. Door zeespiegelstijging en opwarming (plantengroei) werd dit zandlandschap bij ons grotendeels overspoeld met telkens nieuwe lagen klei en veen. Als je in dit pakket boort, stuit je vanzelf op het eronder liggende zand. Dit bleek bijvoorbeeld in de herfst van 2000, toen ten zuiden van Winsum bij Huize Tilburg grondwerkzaamheden werden verricht voor een nieuw bodemdalingsgemaal. Twee meter onder de klei stuitte men daar op een zwart laagje, met daaronder het pleistocene zand. Het zwarte laagje bevatte vondsten uit de Trechterbekercultuur, bij veel mensen beter bekend als de hunebedbouwers. Hiervan zijn in Groningen 20 à 30 vondsten gedaan, maar nog niet zo vaak onder een laag klei. Op deze plaats werd houtskool gevonden, die met de koolstof- of C 14-methode te dateren was op 3400 voor Christus.

De bovenste laag van het pleistocene zand bleek hier op 1,65 meter beneden NAP te liggen. De geoloog Roeleveld heeft rond 1970 in de provincie her en der geboord op welke diepte het zand lag. Zijn meetnet was vrij wijdmazig: hij schatte het op deze plek op 3 meter beneden NAP. Het bodemprofiel bij gemaal Tilburg is als volgt opgebouwd (van beneden naar boven): grijze keileem; bruin zandpakket (verweerde keileem waaruit de klei verdwenen is); zwart laagje met bewoningssporen: vuursteen, houtskool, aardewerk; laagje humeuze klei (zeeklei), niet verspoeld; slappe, gerijpte blauwe klei; humeus laagje.

Het organisch materiaal in het zand is verteerd voordat de zee

het met een kleilaagje kon afsluiten. De opslibbing hield gelijke tred met de zeespiegelrijzing. In 3400 voor Christus was de zeespiegel vier meter beneden NAP, maar bij stormvloed kon de zee worden opgestuwd tot één meter beneden NAP. Hoe hoger de zee kwam, hoe lastiger het werd voor de mensen van de Trechterbekercultuur, want zij deden al aan akkerbouw. Men moet zich het gebied voorstellen als een lage kwelder. Het opslibbingsproces vond heel geleidelijk plaats. Er zijn geen sporen van erosie. Het gevonden aardewerk lijkt op dat van de Trechterbekercultuur in Drenthe, met banden van klei dakpansgewijs over elkaar geplakt. In Drenthe bakte men potten van leem, hier zijn ze echter van zeeklei gemaakt. Ze zaten dus niet ver van de zee af. Ook andere vondsten wijzen op de Trechterbekercultuur: een pijlpunt in trapezovorm en een schraper, beide van vuursteen.

Is nu de zandopduiking bij Huize Tilburg een geïsoleerde heuvel of maakt zij onderdeel uit van een voortzetting van de Hondsrug in noordelijke richting? Of anders gesteld: was het gebied groot genoeg voor continue bewoning, met een voldoende areaal voor akkerbouw en veeteelt en ook met andere nederzettingen in de buurt voor uitwisseling van goederen en huwelijkspartners? Er zijn in de omgeving fijnmazige boringen gedaan, waarbij blijkt dat het zand in deze omgeving tussen twee en twaalf meter beneden NAP ligt. Het lijkt erop dat er bij Huize Tilburg een geringe opduiking is, met het diepe dal van de Hunze ten westen ervan. Hoe hoog het pleistocene zand ten noorden van Winsum ligt is onbekend. Er moet in de komende jaren meer grondonderzoek worden gedaan om de eerder gestelde vragen te beantwoorden. Volgens Roeleveld lag er rond 4500 voor Christus boven Groningen een langgerekt eiland van pleistoceen zand, 'het hoog van Winsum', het noordelijke deel van de Hondsrug nadat de Hunze die heuvelrug bij de Koningslaagte had doorbroken. In De Marne is het pleistocene zand dan al overspoeld (15 meter beneden NAP). De diepste troggen van het zand komen overeen met de rivierdalen van Hunze, Fivel en Oude AE (bij Termunten). Tussen die rivierdalen liggen schiereilanden, bijvoorbeeld dat van Duurswold, waar rond 1980 bij Heveskesklooster een hunebed is ontdekt. De vindplaatsen van de Trechterbekercultuur die onder de klei liggen zijn goed bewaard gebleven, in tegenstellingen tot de vindplaatsen aan het aardoppervlak in Drenthe, Westerwolde en de Veenkoloniën, die meestal zwaar verstoord zijn.

De vondsten bij gemaal Tilburg zijn niet de eerste neolithische vondsten uit de omgeving van Winsum. In 1957 werd door de heer Hekma Wierda te Ranum een vuursteen bijltje gevonden op een menpad naast een sloot. Waar het bijltje oorspronkelijk lag is onbekend. Tot 2000 waren er acht vondsten van neolithische voorwerpen in het Groninger kleigebied gedaan. Vaak werden die stenen voorwerpen echter gevonden in een wierdepakket of in afgegraven terpaarde, waardoor bleek dat ze van hun oorspronkelijke vindplaats waren losgeraakt. In de vroege Middeleeuwen hadden prehistorische stenen voorwerpen vaak een rituele betekenis, zoals de 'donderbijlen' uit Denemarken. Ook Bonifatius zou met een hamer uit de Steentijd zijn doodgeslagen. Het unieke aan de stenen voorwerpen bij gemaal Tilburg is dat het de eerste neolithische voorwerpen zijn in het Groninger kleigebied die met zekerheid in een nederzetting uit de tijd zelf zijn aangetroffen.

In Westerwolde en de Veenkoloniën zijn relatief veel sporen

van bewoning uit de Steentijd aangetroffen (o.a. langs de Westerwoldse A, bij de Hasseberg (Sellingen) en bij Noord-Stadskanaal). Veelal woonde men op zandheuveld vlakbij een lemige plaats: hier bleef water staan, waardoor bejaagbaar wild werd aangetrokken. Deze vindplaatsen op het pleistocene zand worden vaak bedreigd door het jaarlijks ploegen van akkerland. Het pleistocene zandeband van Winsum ligt juist goed beschermd doordat het onder een kleipakket van enkele meters ligt.

Hoe moet dit verborgen zandlandschap beschermd worden? Op de nieuwe Archeologische Monumenten Kaart (2001) geeft

men met diverse kleuren de mate van beschermingswaardigheid aan, maar dit betreft alleen de terreinen aan de oppervlakte. In het kleigebied van Groningen scoren gave wierden en borgterreinen dus het hoogst. In 2002 treedt het Verdrag van Malta in werking. Een belangrijk principe hiervan is dat de verstoorder van het bodemarchief (dus de instantie of persoon die opdracht geeft tot grondwerkzaamheden) verplicht is tot het laten doen van archeologisch onderzoek. De verstoorder moet dit onderzoek laten verrichten door één of meer erkende archeologen en dit ook betalen. In Winsum is het vaak voorgekomen dat er op het laatste moment nog overhaast

Een Kerstgedicht van Clara Feyoena van Sytsama

De eerste dichtbundel van Clara Feyoena van Sytsama (1729-1807), Bellingewerder Uitspanningen (1746), opent met een cyclus van twaalf gedichten over belangrijke gebeurtenissen in het leven van Jezus, o.a. over zijn geboorte, besnijdenis, het avondmaal, Getsemane, Golgotha, zijn kruisdood, begrafenis, verrijzenis en hemelvaart. Met het oog op de komende feestdagen drukken wij hier het tweede gedicht 'Op de Nedrige geboorte van den grootsten Koning' af. Men bedenke dat Clara, toen zij dit gedicht schreef, nog maar 16 of 17 jaar oud was.

Op de nedrige geboorte van den grootsten koning

Laet nu uw' vreugde-klanken horen,
Gods kind'ren, tot Immanuël
Uw ware Heiland is geboren,
Nu Hy die grote Michaël
Uit zyn Triumf Plaats is gekomen,
Zyn lof doorgalme dal en bomen.

Wiens brein staat hier niet by dit wonder?
Wie of hier niet verrukt is? Want
Hier schuilt wat onbegryp'lyks onder,
De Godheit daalt in Judaas land,
En word uit eene Maagt geboren,
Voor d'Eeuwen al van Hem verkoren.

Hy die de wereld heeft geschapen,
Legt hier in eene beeste stal,
Hy legt hier in een kribb' te slapen,
De grote Koning van 't Heelal.
Ach! Heere Jesus, Heer der Heeren,
Wilt my uw' ned'righeit regt leren.

Nu is dat Vrouwe-zaat geboren,
Voor lang belooft van d'Opper Heer,
Waar van zig Jacob dus liet horen,
'k Waght op uw' Zaligheid, o Heer,
Hier komt de Schilo nu aantreden,
De Spruite Davids, Vorst van vrede.
Hier is der Joden groot verlangen,

Hier is der Heyd'nen ligt en hoop,
Hy die den Satan leid gevangen,
Die zondaars steuit in hunnen loop.
Hier is hy als een Mensch geboren,
Wiens ouderdom men nooit kan horen.

Van ouds her zyn dog zyne dagen,
En egter is hy hier een Kint.
Schiept gy dan zulk een groot behagen
In uwe Kerk, die u nu minet?
O! ja! Gy woud voor haar uw leven,
Uw vleesch en bloet te pande geven.

Wilt gy dan, Borg'! myn Ziel ook kopen?
Gy Alpha! Gy begin en end'!
Doet gy myn schult op u aan lopen,
Maakt uw genaad' aan my bekend.
Stiert gy myn Ziel staag met uw handen,
En laat ik eens by u aanlanden.

Dikdakken

Zoepenbrij

Dit recept herinnert aan de vooroorlogse jaren in Winsum, de tijd waarin de karnemelkseppap nog rechtstreek en gloeiend heet werd geleverd vanuit de zuivelfabriek naast de Hervormde kerk. Wie waagt er zich nog aan, in een tijd waarin de multiculturele keuken opmarcheert en het overgewicht ons meer dan ooit tevoren plaagt? Toch is 't niet ongezonder, die ouderwetse zoepenbrij ... zolang hij niet aanbrandt, dus: roeren maar ... ! Verder hangt het er natuurlijk ook vanaf hoe de rest van uw menu er uit ziet en hoe het er voor staat met de dagelijkse activiteit. Enfin, toch nog maar een keertje proeven, dachten we zo ... Een kleine speurtocht naar een authentiek Gronings recept eindigde echter in leentjebuur bij De Welkokende Vriesche Keukenmeid van 1772. We schuiven vrijpostig aan bij de keukentafel van us Froukje en gluren met een blos op de wangen mee in potten en in pannen.

Over het hoofdingrediënt staat geschreven:

Melk Dit schoone zuivel, 't welk ons de niet te ontberen Boter en lekkere Kaas verschaft, verstrekt tot veelvuldige gebruiken in de keuken, en verrijkt onze tafels niet weinig met lekkere en gezonde spijzen. Er worden velerlei Pappen, Soepen, enz. van gekookt; ook dient de melk tot sommige Sausen, Gebak, enz.

Pap van karnemelk voor alledag:

Zuip en garstebrij De karnemelk aan de kook zijnde, zoo doet er na welgevallen geparelde garst bij, en laat het twee uren koken, ter dege op roeren passende, opdat het niet aanbrande; een half uur voor dat men aandischt, kan men er een' goeden scheut zoetemelk bij doen, 'twelk de brij vetter maakt; zet het warm voor, en geeft er siroop of suiker bij.

Een luxe variant met neveneffect:

Zuip en brood De karnemelk aan de kook zijnde, zoo doet er in gekruimd roggebroad, eenige roggen tweebakken, gezuiverde krenten en anijszaad; past wel op roeren, en na een goed uur gekookt te hebben, zoo zet het warm voor met siroop of suiker. Deze pap en brij is zeer gezond, inzonderheid voor Menschen, die met winden gekweld zijn.

Een latere Friese variant voor de zondag:

Sûpenbrij foar de sein Meng bloem (60 gram) met wat koude karnemelk, roer de klontjes eruit en voeg de rest van de karnemelk (totaal 1 liter), 50 gram rozijnen, een blaadje salie en een theelepeltje gekneusd anijszaad erbij. Kook het mengsel op een laag vuur, onder voortdurend roeren tot de rozijnen gaar zijn. Verwijder het blaadje salie en dien de brij op met stroop of basterdsuiker. (Overgenomen uit een in 1976 verschenen heruitgave onder auspiciën van VVV Friesland-Leeuwarden).

Al wat er aan die karnemelkseppap te pas komt ... 'het zout in de pap' is er niet bij. Is dat nou typisch Fries vroegen we ons af, maar nee. Het Nederlandse spreekwoordenboek van K. ter Laan leert ons het Groninger gezegde: Hij verdient het zout in de zoepenbrij niet. En die zoepenbrij is volgens Ter Laan de karnemelkse pap, waar in het geheel geen zout aan te pas komt. Dus ook wat dat betreft kunnen we alle vertrouwen hebben in de kookkunst van us Froukje en wellicht rikt deze interprovinciale uitwisseling nog wel naar meer. Maar bijvoorkeur keren we in deze rubriek toch weer terug naar receptuur van eigen bodem. Dus, heeft u een menusuggestie van Groninger signatuur? Laat het ons weten ... en wij zeggen het voort.

n Erna Bakker

archeologisch onderzoek moest gebeuren. Het is beter als men bij grondwerkzaamheden in gebieden met een hoge archeologische waarde eerder een archeoloog inschakelt.

Nadat het pleistocene zandlandschap door klei en veen overspoeld werd, verdween de bewoning. Maar het kleigebied raakte later weer bewoond. De oudste bewoning is terug te voeren tot ca. 550 voor Christus (o.a. in Ezinge). Onlangs is een nieuwe vindplaats van vroege bewoning op de klei gevonden. Bij de aanleg van een afvalwaterleiding tussen het dorp Vierhuizen en de kazerne in de Lauwersmeer vond men onder twee meter kleiafzettingen op een oud stuk kwelderklei een zwarte laag met bewoningsresten, zoals aardewerk, botten, hout en graniet. Het aardewerk is van het type Ruinerwold, dat in de vroege IJzertijd (750-400 voor Chr.) ook op de Hondsrug wordt aangetroffen. Er is ook een zeer gave paalpunt gevonden, duidelijk bewerkt met een ijzeren bijl. Volgens de C 14-methode moet deze paalpunt ook uit de vroege IJzertijd dateren. Ook afgezien van de wierden heeft het Groninger kleigebied een grote archeologische waarde.

12. Vragen

- Is er ooit archeologisch onderzoek in de Dollard gedaan?

Nee. Op veel plaatsen ligt een kleipakket van zes meter dik. Aan de randen zijn wel interessante vondsten gedaan.

- Zijn er andere technieken dan opgraven om bodemvondsten te lokaliseren? Weerstandsmeting kan goede resultaten geven, vooral bij objecten met een groot contrast ten opzichte van hun omgeving. Zo is er bij Nieuweschans een verdrinken dorp gevonden: de afmetingen van de kerk waren feilloos te herkennen. Het nadeel van weerstandsmeting is dat het een dure techniek is. Luchtfoto's zijn goed bruikbaar om verborgen bewoningssporen te ontdekken in zand- en veengebieden, maar niet in het kleilandschap, behalve als de bewoningssporen reliëf vertonen ten opzichte van de omgeving. In dat geval komen ze bij laagstaande zon goed uit (bijvoorbeeld bij Hassensbosch).

- Is er kans dat er in de omgeving van Winsum hunebedden worden gevonden?

Ja. De vondsten bij Huize Tilburg komen overeen met die bij de Drentse hunebedden. Eventueel zouden hunebedden met weerstandsmeting te lokaliseren zijn.

13. Sluiting

Voorzitter Tersteeg bedankt Henny Groenendijk voor zijn interessante lezing over de dieper liggende historische waarde van Winsum en sluit de vergadering.

Oude nummers van Infobulletin 'Winshem'

Wij maken u graag opmerkzaam op het feit dat van een aantal van de tot nu toe verschenen nummers van het Infobulletin nog exemplaren voorradig zijn. Met name voor nieuwe leden is het wellicht interessant om in het bezit te komen van artikelen die in eerdere bulletins zijn verschenen. Nog aanwezig zijn exemplaren van de volgende nummers.

Mei 1997:

- Ongepubliceerde levensschets van Geert Reinders;
- Wigbolt Ripperda (Winsumer), de dappere verdediger van Haarlem;
- Straatnamen in de wijk Ripperda;
- Neergeschoten Engelse bommenwerper in 1941;
- Namen van buurtschappen in Winsum;
- De Boog (de brug van Winsum en Obergum);
- Winsum in het jaar 1876.

November 1997:

- De vogelvanger van Winsum;
- Wegen rond Winsum;
- Een veelzeggend testament;
- Straatnamen in de wijk Potmaar;
- Jacob Nieweg, een predikant uit Winsum die kunstschilder werd.
- Het stationskoffiehuis in Winsum;
- Een Winsumer burgemeester en zijn nalatenschap (Wierda);
- Een Groninger zeeman in Napoleontische tijd (K.J. Kuipers uit Obergum).

Mei 1998:

- Autobus onder trein bij Ranum op 16 oktober 1940;
- Wegen rond Winsum;
- Gemetselde lengtemaat aan de Obergumer kerk;
- Willem Offerhaus (geboren in Winsum), een vergeten genieofficier;
- Burgemeester van Winsum was strandvonder;
- Minuutplans gemeente Winsum van 1828, Obergum;
- Levensschets van Geert Reinders voor het eerst uitgegeven;
- De Ommelander kas.

Juni 2000:

- In gesprek met Annie Bron (van Hotel Til, pand naast de huidige VVV);

- Parochies en pastoors in Winsum, Obergum, Ranum en Maarhuizen in de Middeleeuwen;
- Rederijkerskamer Praedinius 1871-2000;
- Philips van Marnix, Heer van Sint Aldegonde was in Winsum in 1578;
- Uit de kerkelijke registers van Bellingeweer (1668) en Ranum 1683-1811);
- Archeologische vondsten bij de Tammingaborg te Bellingeweer.

December 2000:

- Uit de brieven van Paulus Laman, bewoner van landgoed De Brake;
- Het Wierdenlandschap van museum Wierdenland;
- In gesprek met Rias Bakema (molenaar);
- Oldenzijl (nabij Schilligeham) en haar bewoners;
- Minuutplans gemeente Winsum van 1828, De Blauwborg en

*De bestuursleden van de Historische Vereniging
Winsum-Obergum en de redactieleden van
'Winshem' wensen alle leden en lezers van ons blad*

**PRETTIGE KERSTDAGEN
en
EEN GELUKKIG en VRUCHTBAAR 2003**

Aquarel Maarhuizen / Jaap Stevens

Erna Bakker-Woortman

Aard van der Drift

Barbara van der Dussen

Jan Groothof

Willie Lemstra-Wieringa

Berend Raangs

Cees de Ranitz

Anton Rinzema

Jaap Stevens

Clemens Tersteeg

Jacques Tersteeg

Jacob Veltman

Jan Venhuizen

De Brake;

- Het Nutsdepartement Winsum (opgericht in 1829);
- Uit de kerkelijke registers van Bellingeweer en Ranum;
- Joods leven in Winsum in de 18e eeuw.

Februari 2001 (jubileumnummer):

- In gesprek met Jacques Tersteeg (voorzitter Historische Vereniging Winsum-Obergum);
- De ingang van de Hervormde kerk Winsum;
- Ubel Wierda: Winter, een verhaal van woar ben je mie;
- Winsum in wandelpas (routes door de historie);
- Joodse families in Winsum in begin 19e eeuw;
- Oude foto's van Winsum in de rubriek Doudestieds;
- Buurtvereniging Tuinbouwstraat (opgericht in 1956);
- De Oprechte Winsumer zelf;
- Uit de kerkelijke registers van Bellingeweer en Ranum.

Juni 2001:

- Vondsten van trechterbekercultuur nabij Winsum;
- De Joodse Gemeenschappen in noordwest Groningen;
- De verdwenen boerderij Sijboltsheerd te Maarhuizen;
- De paardentram van de Tramwegmaatschappij. Winsum-Ulrum;
- Ubel Wierda: Winter, deel 2.

November 2001;

- De landstreek Ubbega (van Winsum tot Adorp) in het jaar 1000;
- Joodse families in Winsum in de 19e eeuw, tijdens Koning Willem I;
- Werkgroep 'Gebouwen en Fragmenten';
- F.A. Nolle, arts en predikant;
- De minuutplannen van de gemeente Winsum van 1828, 't Wildeveld en Baatjeborg;
- Ubel Wierda glijdt door de tijd;
- Ubel Wierda: Winter, deel 3;
- Het verhaal van een bijzondere school (1867-2000);
- Tefeltucht in Middeleeuwen en Renaissance.

De prijs van de nog aanwezige nummers bedraagt £5,- per exemplaar, exclusief eventuele verzendkosten. De nummers kunnen ook tegen contante betaling worden afgehaald bij P. Noord, Kloosterstraat 8, Winsum (telefoon 0595-441526) ... zolang de voorraad strekt.

*Herberg De Gouden Karper,
één van de oudste horecabedrijven van
Noord-Nederland, ademt nog steeds de
sfeer van weleer.*

*U kunt smakelijk en gevarieerd eten in
ons eetcafé, dat 7 dagen per week
geopend is of, als u er echt een avondje
uit van wenst te maken,
in ons comfortabel à la carte restaurant.*

*Van donderdag t/m zondag kunt u
genieten van onze bijzondere keuken.*

*Herberg De Gouden Karper
waar de gast nog koning is.*

Herberg De Gouden Karper

*Hoofdstraat W5
9951 AA Winsum
Tel. (0595) 44 14 26*

Het volgende Infobulletin

Winshem's achtste jaargang nummer 1 verschijnt in februari 2003; kopij kunt u insturen tot uiterlijk **15 januari 2003**.

Mocht de kopijsluitingsdatum een probleem vormen, neem dan tijdig contact op, zodat we kunnen overleggen in hoeverre er nog ruimte beschikbaar is.

Zo mogelijk grote stukken tekst digitaal aanleveren (op floppy of via e-mail) en bij voorkeur als 'platte' tekst (zonder opmaakcodes). U kunt uw teksten natuurlijk ook gewoon geschreven of getypt aanleveren dan zorgt de redactie voor verdere verwerking.

Denk om zo volledig mogelijke **bronvermelding** en graag bij elke tekst uw naam en telefoonnummer vermelden.

Wilt u ook bijgevoegd

beeldmateriaal voorzien van naam en telefoonnummer en een gedocumenteerd onderschrift!

Redactieadres:

Erna Bakker

Hoofdstraat-W 19

9951 AA Winsum

telefoon: 0595-441671